

NATIONAL LIBRARY, CALCUTTA

No.

TE
894-8133

No.

ve 360

No.

Higher Grade
1925, T. S. L. C. Examination Detailed Text.

శ్రీ
చిత్రభారతము.
[పదవము]

మొట్టమొదటి, గంగాకావ్య, చుక్కాభిరమకావ్యము, ముద్దిపాటిరచనములు

ప్రంథకర్తయగు

కల్లె వేంకటసుబ్బారావు చే

రచియింపఁబడి

మొదటి వాడి ముద్రాక్షరణము

డి. జి. వెంకట

ముద్రింపఁబడి

సుంహృదులకంఠి

"సి. వి. రమణమ్యు అండు నెన్" వారిచే

ప్రకటింపఁబడినది.

రెండవపుట 1000.

1923.

కల్లె వేంకటసుబ్బారావు, కామహర్షిశాస్త్రము అంకురము,
1923, ముద్రాక్షరణము.

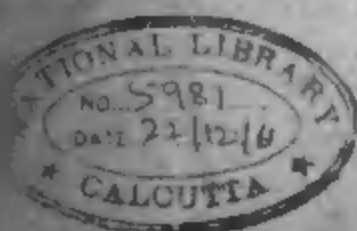
Shelf LISTED

Te
894-8133
V4368

DEDICATED
TO
THE SACRED MEMORY
OF

My Reverend and Affectionate Father
PALLE VENKATA RAMANIAH.

(Expired 9th May 1919)

శ్రీ గోపాలాచార్య పోతూరి వారు.

National Library
Calcutta-27.

విజ్ఞప్తి

తరిగొండ ధర్మమ్మ. ఈ కవి నియోగిరాజ్యమును
కాండియోక్తుడు; తిమ్మయి పుక్తుడు. ఇతః దీచిత్రభారత
మనది యెనిదిరాత్వాసముల గ్రంథమును శేషి దీని నిమ్మ
పల్లి పెద్దవామాత్మన కంఠము చేసెను. కవి శతశేఖరుని
త్రాగ విరుదము గలవాడై శతశేఖ న్యవధాన వక్త్య రచ
యించు నమర్థుడనియై, తెలియవచ్చుచున్నది. ఈ ధర్మక
యించుమించుగా తెనాలి రామకృష్ణకవికాలపువాడు. కవిత్వ
మూర్ధశమయిన భారతలదయి సలహాముగా నున్నది.

తమ్మలారా!

మనోహరం బగు చిత్రభారతంబును బలింకఁ గథ
సంగ్రహంబును వచనమూలమున రచియింప బొంపు జనియ
నిందులకుఁ గడంగితి. ఇం దచ్చటచ్చట శ్రేయబడిన వద
లులు చిత్రభారతములోనివే. నా వచనరచనయందుఁ గ
లోనంబులకుఁ గాకకమహాకాయలు మన్నింపఁ బ్రార్థితుఁ

ఇట్లు విధేయుఁడు,

వల్లె కేంకటసుబ్బారావు.

రెండవకూర్పు పీఠిక.

ప్రాజ్ఞాశిష్యులగు నా యాత్మలాభా!

భగవదనుగ్రహమువలనను, పెద్దల యోగ్యతవలనను
చేతను, ఆంధ్రభాషాభిలాషుల యాదరణమువలన “చిత్రతా
రము” రెండవకూర్పునకు అవసరముగలిగెను. కళనీయగ్రం
థముగ నంగీకరించి నందుకు విద్యాకాళివారికి, తమతమ పా
త్రాలలో నియమించి నాకు ప్రోత్సాహము నిచ్చినందుకు
కాళికాభిలాషులకు, 1925 డిసెంబరు 15 నా కృతజ్ఞతాపత్రము
గ్రామ పరిషత్తు దీనిని కళనీయగ్రంథముగ నేర్పజచివలెను
విద్యాకాళివారి నా కృతజ్ఞతాభివందనముల వర్ణించి
చున్నాడను.

శుభమును,
22—8—23.

ఇట్లు విధేయును,
కర్త నేకట నువ్వారావు

శ్రీ శ్రీనివాసాచార్య శే.

చిత్రభారతము.

నైమిశారణ్య మథల యునికరణ్యము నలయుచుం
అనన్తరణ్యక్షేత్రంబున నావావృక్షజాతులును, లతావికాసం
బును, నీకల గాలములయందును ఫలించుచు, పుష్పించుచు
విబుధాభులకు నమదివంబును నుపయోగాగ్నంబులైయుండ
విడియు నందుఁగల యనేక జంతువు లన్యోన్య నైరంజ
యదీగి యుత్తంత సంకోచంబున విహరించు. ఆహారసాధనైర్జ
సంగత్తంబున నోరులేని జంతువులుకూడ నై జడద్రుగంబు
మాని నంచరింపజేర్చె. ఈవనంబున మున్నెకవాఁడు పాశ
కీలురగు శానకాది మునిశ్రేష్ఠులుకూడ ప్రత్యేకముమెదిల
వనుకట్టిరి. అమ్మహర్తరమును క్రతువును నందఱ్ఱింత నభి
వేదనేవాంగ విభారదులగు యుధులును, యతులును, విహార
ములును వెక్కు లేగుదెంచిరి. వీరలంబాదఁగోరి రహో విజయ
భవంబును, విజయరావంబును కను సూతుండును జన్మ
దెంచె, వాడును వారని ముఖసీతుంగావించి యాతని మృతి

మధుర భోజనముల క్రవణానందముగ వివరించి యు
నది:—

“తానగోరక్షమా! నమిస్త పురాణములను, తన
మనఃకులముననే భద్రముగ నున్నవనుచు. ఏదయే నాకృ
తానిని నమ యనిక వాగ్దాత వలించి మా కెల్లరకుఁ బ్రీ
తి నొనర్చును.”

ఈమహర్షిగతనయుండు వారి వజ్రులాలించి ‘ముఖ
వరేణ్యులారా! పుణ్యచరిత్ర ముక్కుటిదెచ్చిన దత్తవధానులై
వినుండనియె. వ్యావహారికపురాణములలో బ్రహ్మాండమను
చేరంబునగునది యొకటి గలదు. అందు నే నెన్నఁజోవు కల
వివరింపఁబడియున్నది. తొల్లి పాతాళభవనమున, భోగవతి
యను పుత్రుం బొందుట. దానిని, ఇళావంతుడను రాజు
పాలించుచుండె. అతఁడు నప్రాంగిలక్షణయురంగై నలుండు
యన్న నిండుచేరలగుండున నవరత్నకలిత విరాభవంబున
వాసించెయ్యుండె. అ కొద్దవూటమున శ్రీహరిహనుండు
స్థిరించుచు, కుకయోగియై ప్రవేశించెను. రాజు కుకుని
గాంచి భక్తిపూర్వకంబుగ నమస్కరించుచు నమరేని యర్చ
పాద్యము లొసఁగి గౌరవించె.

అంత నువాసవాసీనుడైన యోగియని రాజునకు
ప్రకాశించె.

“మహాత్మా! తమ రెండుగిని దెయ్యిదియును లేదు.
మిగుల నాకృత్య హేతుడైన కథ నుక్క దానిని నాకు నా
రిండు.”

చిత్ర భా ర త ము.

అనవుడు నిలావంతునకు తుగదోసి యిట్లు చెప్పు
కొడంగ.

— తు ల్య మో ని చ రి త్ర ము. —

రాజా ! నొల్లి తుల్యం దను మునిసర్తము దొక్క
మండె. అతడు షోభనుఖములను సమముగఁ దిలకించు మనో
బుద్ధియు. మున్నాజ్ఞనంబులయెడలను, వస్తువుల యెడలను సమ
భావమున మెలంగు ప్రకృత్యుడు. అతఁ డాంతర భావ్యాంబు
లేకంబుగఁజేసి వరమాన్మునూర్చి నికృలకంబు భాగిరథి
వదిలిరంబున వాదించుచుండె. వినులమది వారఁ దొనర్చు
తలమ్మనకు ముల్లోకములవార 'తాదా' యని పొగడం
కొడంగె.

ఇంతలో గ్రద్మకాలమువచ్చెను. విద్యావుండుగ్రుండ
జగంబులఁ గల్పించుచుటచే జలదరంబులు నిలువ నీడ లేక
యూడిపోయె. ఎడకాలపు మల్లులో యన, ధూరి సమ
క్రాంతంబులగు సేతువాయువు లెల్లెడలఁ బ్రబలియింపఁడె. అతి
గంభీరంబులైన నదీత్రవాహింబుల నీరెల్ల నిండ్రి యనునవట్టు
కయ్యె. వర్షమునకు సహించి యిటునటు మెడలవగుఁ గొని
యూనివ్వల వర్షమునకు మాత్రము నెంచి యెంద్రేన్ది బాఁగి
యిండుటయే కరగ్యము.

ఇట్టి సమయమునఁ గూడ మల్లుడురాముని తనస్సి
మాధినిఁ జరింపకుండు. నామకాదపు పొటకైతెనివమాత్రము
జానుదైరికి నా ప్రవృత్తింబునునైతెత్తి రమావల్లభుని నాత్మ

విజయవల్లి యుక్తాదైవ ప్రభావవల్లఁ జూపుట నిశ్చయము. చావీరి మధ్యంబుఁ జరమాత్మర్యంబుఁ నిలిచియున్నాఁడ. హేతుతమునఁగూడఁ గుత్తుకబుట్టిసిటిలో నిలిచి యుండునట్లు మృతి వాత్సల్యి యమ్మాని కుంజకుండు తేజోదీక్షను గడు గంధర్వయిత కీపురుష పద్ధ పాధ్య విద్యాధరానులు ప్రమాదింపఁ దలంజుఁ జేయుదుండె.

—చారులు తుల్యవినియము నిండున శోధింతురు—

ఇట్లుండ నిండుం జోకవాడు లోకకులలోని చిత్రములకి రమ్మని చారుల నుపఁ దలంజె. చారులే రాజులకి కూరిపు పుచ్చులకు గనఁజేయు కన్నులు. వానిమూలమున ప్రభువులు ముగ్ధిభార్యయ దత్తులు. వారును గడుశక్తుతో నింజలించి నిజానితంబు లారనివచ్చి యేరికఁగఁ జేటకలుకును వానప్రభు విమలాచారులను నిత్య గూఢచారులఁ జేసెడిదియట్లునియె.

చారులారా! మీరు భూపాలాశలోకంబుల శ్రీ రాజులయము గౌరవాన్యులగు భూనులు లేకవిధి నన్నియంబుల నింజలించుచున్నది లేనిదిగ దనింపుడు. రాజులునీతివిశంతులై పెక్కుపాలన మునన్యుచున్నది లేనిది శోధింపుడు. ప్రజలులేన క్రిశ్యపుంకపుం ధర్మబద్ధులై పుణ్యమరిశో మున్నదియే లేనిదియు విచారింపుడు. వాల్మీకిని నును నవ్వ రనకు గలిగి ప్రసన్నించుచున్నది లేనిది కనుగొనుడు. నియమబద్ధులై ప్రజానిచలించుచున్నదియు లేనిదియు విక్షించి రండు. యోగిండులు నిర్మలచిత్తంబుతో బ్రహ్మఁజూగఁజులె తనం బాచరి

చిరుష్టుదిభేషకంబునైతాకులవానగించుచున్నదివలసింపును.
 స్వాధామల నిష్కల్మషచర్యలును గృహస్థుల సచారా
 రులును బహిష్కరణ పరిధియు, యోగ్యుల దైవభానురా
 తిపూజలయొ నకురక్షియు శ్రద్ధాపూరిత పఠింపును.

అట్లు స్వార్థచే ననుజ్ఞాతులై చారులు ధరణీతలంబు
 నుం జేరి. నమస్తేమిస్తాంబులగు సప్తద్వీపంబులును
 పీఠీకృతావంబుగ నెలుగు నవరత్నకాలంబులకు నిలయం
 బులగు కర్మకంబులును, మునిగిహక్మారంబున మహాపాఠికం
 బులనెల్లం బాహుశ్రేయ సమర్థంబులగు శీర్షంబులును, బరి
 కంబులగు పుణ్యక్షేత్రంబులును, బాహులను గమంగామచు
 రించుచుండె. అట్లునచ్చినెడ మోనాడు కనులమూసికొని
 నైవేద్యయంబును నూదపులకావశేసి సర్వేంద్రియనిగ్రహం
 గొనన్చేసెను మనోజలజాటున నునిచి చానవా యర్పించుచున్న
 పిల్లముని చంద్రుఁగాంచి భయభ్రాంతులైరి.

ఒకచాదుఁడు—ఈవరమహంస లోకములవీరమదం
 బులకు నిట్టిరసముఁ జేయుచున్నట్లున్నది.

రెండవచాదుఁడు—కొంతదీసి ఈశ్వరుఁడుకాదుగదా!
 మూడవచాదుఁడు—కూలమేది? కానరాదే. ఏతెలిసి
 ల్లవాట, మూడవశన్ను లేదుగదోయి.

రెండవచాదుఁడు—చాణీధర్మమై యుండనోపు.
 మూడవచాదుఁడు—అటులైన అకుక్కుళము లేదా?
 రెండవచాదుఁడు—నిశ్చయముగ ఏరేడు రహాధపుడే.

మూడవచాటుడు—నీమి మితిహామెనా? కల
చక్రంబులేది? కావరానే

మొదటి చాటుడు—నామనలారా! ఎందుకయ్యా
మీవాదము? ఈరక్షాక మునిభక్తముడే. నిమ్మడు . ఈ
దెచ్చాది నశియించి యిట్టిభూరితపంబొనర్చుచున్నాడోకదా
భయంకరముగఁ బ్రసరింపుచున్న యిమ్ముని శ్రేష్ఠుని తేజము
నల్లలోకములు స్రగ్గవే. వాయువులేనిచోట దీప, బుడంబో
నీమహాత్ముడైట్టి యచలభావంబున వెలుగుచున్నాడే
కావున మనమిమ్ముకు వాయువేగ మనోవేగంబులకన్న మిన్న
దీపమువలేడి ములేశ్వరున కీవార్తవినిపించవలయు. లేకున
మోసము వాటిల్లుట నిర్మువము.

అట్లు చాటులు కృతనిశ్చయమై యతిత్వవికాసంబు
నాకలాపంబునకేసి యనులేశ్వరుంజాంచి దండప్రణామం
బాలరించి యిట్లనిరి.

“దేవరా! తమిళంపున భరతిత్వవికాసంబున నేగిరి
పావములైన భూమియందు పాశ్చిమలను బరీక్షించుచు బుద్ధుత్వ
ములను మహానదాలను చిలకించుచుఁ బట్టణంబులు వనంబుల
ప్రవృత్తుచుఁ దాదాపి కాన్నాదీ తీరంబుఁ లేరనియెరిమి. అ
మేముగ మునిభక్తమునిం జాందితిమి. అతడు భంజాంశు
లాలె మగ్గి తేజస్పూర్తిఁ బ్రకాశించుచుండె. మహాప్రభా
వన ఫలరాక్షంజేయనమగ్న. నేయేల! శ్రీమూర్తిలోక్క
యొద్దినించిన ట్లాతని దొకము కప్పట్లు కావున నమ్ము
మునియఁ జేమినిమిత్తమున నిట్టి తపంబుఁ జేయుచున్నాడే

చిత్ర భా ర త ము.

చాచిత్రీకరింప జాగ్యంబునాహుతులుకాల్గొనరావలయు. అట్టి నామధేయము కుల్యనున్నది యిది.

ఇంద్ర నిభ.

ఇంద్రాది చాతులవలన నిత్యంబు సమాచారము నుప
సేరింప రాదున్నచోయని కురంతింతకాశునై సభ
స్థితి కేంది దిక్పాటరకు సకల దేవతావలనను గురుని
కోహ్నినిరమ్మని ప్రతిభానులగానె. వచ్చిరవారల యభి
దితంబుగ నెక్కిరించి తాను భద్రునితానుగ నీకానీకుండు
యిట్లుచెయి.

సభాసమలాదా ! చాతులవలన భరణిస్థలియగు
కుల్యుడకు మహర్షి దీర్ఘ నిష్ఠాగరిష్ఠుడై విని ననరానియొక
మన ఘోరతనంబు జేయఁచున్నట్లు నింటి. అయ్యది ప్రపంచ
మోచలవంబునకుఁ గారణమగుట నిర్భవము. కావున
కుల్యుడుని తనంబునకు భంగంబొంది భరణి నానదఁ జా
టయ మనవాక్యంబును రక్షించుకొనుటయు జరగరావ
లయు. తమరెల్లనుకు యోచించి యుపాయంబుఁజెప్పెను.

గురుడు—చాకానవా! మేమెల్లరమునుఁ గలియ
బలంబుకొంటివి. జలనిధిని నావజేడరెంచునట బంపాయుట
ముచే నట్టిబలవత్తరమైన జాగ్యమునైవను సాధంగగను. ముగ్ధు
లులు బహిర్బుద్ధియుంబుల మనంబుతోఁ గలిసికొని యెరల
ప్రయోజనంబు లొనర్తురు. కావున మనంబుఁ జెడకునట్లు చేసికొ
నరెంబు భగ్నులగు. శుశ్రూషుల మనవికాని రానిది

మహిష్టా మతమును నేర్చిన పారింజ బాపుడు ఇక్కడ మూరిని మూలమున నే సాధించుటవలయును. అతనికిఁ దోయి నచ్చరలంకాదాబుడినఁ గార్యము క్రుటిలోగట్టిక్కు. మాన లభింబులకు మనయచ్చరలే మారక్కపాంబులు.

పురందరును సావధానమరిని గురుని వల్కులారి లింది తెలివిన యుపాయమునకు వధివందించుడు. గండక్కుం దలండు. అతఁడును మిత్రుండగు వసంతుఁడు చామరంబున నీకును జాటరాగా నడుల్లెడుఁ జేరెను. ఇట్లు వచ్చిరథాఁ బెంథపున మృత్యుద్రం దాలింకవంబునీసి గారివంది మహా నీ నుం గావించి కుకలంబడిగి యనంతరంబు రంభంబలంబు జుంబనీ రంభంబు దేవాధిపాదు కొలువునకు, స్వకాంతలిక్త ప్రవేశించె. అంతవారలకు జాభారి కార్యధరం తెలింగుల కలంది తొల్ల బంచ బాబుదీట్లనియె.

అనఘా!

౧. పారిపాఠకమలభవాదల

పరకునొక గిలుగునీకు సామాన్యమునీ

శ్వశిలను ఇయించుటనగా

పరకా నరకాంత కాశ్య పెంథవరలవక

విను ముక్తికార్యంబు వినుపించెద. భూరలంబునఁ బుంబుండను మువ్విండు దాగుణంబు తనంబు గావించి తోకంబులు చికాకునడియొగావుర వరదతనంబుకువిన్నుంబు నీయవలయు. విను పెనఁయంబు రంభాది దేవకాంభా కాశ్యుల పెంథద. పెంథ చవవలయు.

చిత్ర భావతము.

మనస్సుధుడు—మనస్సుధుడు బ్రహ్మయే వాడు. దృశ్య
పాపములెరి. వాడు మునులన్న నోరెక్కయో? తిద్దకు
నభావమునఁ జూడవచ్చునీయూని కడఁకుకలుగారా?
దేవా! అమృతమునఁ జూచింది నీకు మనస్సుబుట్టింపెద
కాదుము.

ఇదిరావందనుని కలుకలచే నిగ్రహం దనిచ్చిన్నంబును
నందరినింబున వనర్థముగి భూషణాంబరాదులు పెట్టాట్టనిచ్చి
నీయపూర్వకంబుగా ననిపె.

అ నీమృదు రంభం గాంచి యిట్లనియె
నిరుగి.

క॥ ధరిలేతంతున మోగి

శ్రవణఁజొక్కఁడు తుల్యఃశవఃగ నింతర నిమ్మ
నిరుగి శవఃమొనరింకఁగఁ
దశగి భువనంబులెల్లఁ దల్లదనుండె.

క॥ కాపున భవవ్రతయమును

గాపును ననుఁ బ్రాపు తుల్య భువనకనయమునం
గాపు నయోరాయంబులు
దేవతాను నీవ్రదక్క నిరులేందుముఖ.

రంభ—స్వామి! వానిన్న కమాలంపుము. నీయెట్ల
దృశ్యములు కలుకలకు నే మెల్లను. ఇదియు బుద్ధియూని
నీర్కనఁ బల్లనిండు కాపువ్రవదను కమృతఃకృతి చిత్తము
కాపునఁ గీడునిక్కవము. కందర్పఁడు కల్లాలముగ హతువై

అని యేమిగతి గాంచె. ఇంక నీయాత్మ యనుబంధమున
మగుటఁ దుబ్బుని కడగి నా నేకుకుంటయు జూపెదఁగా

అనివిషవాధుని చిత్ర బద్ధులలోచన కలుగు
స్వస్థతఁగాంచె. రంభకును పరమావలోచనము భావనా
రాదుల నాపెరి యనిచె.

—* తపోధంగ ప్రయత్నములు. *—

ఇంతలో వసంతకాలము సమీపించె. మేఘాదళ
జరకులు భూమిపాములకు ప్రణయకు వత్తులోపెరి పై
మును వసూలుచేసికొనిరా వసతునకుటగాఁ బరమనోసం
లో కరతము లొనగఁ గాఁజూలు నప్పట్లు తరువులు వసంత
గమంబులఁ జేసి కరతములకాల్చె. ఇవ్వనికనమయూరము
నిర్మలప్రచారమును, నిర్వికారమును నను తుబ్బుం దెల్ల
తనముఁ జేయుచుండె.

నయ్యంపుఁ జెలులతోఁ దుబ్బమునియున్న వసంత
శీతలమును దన మువంబున రంభ గుట్టకకొనుచుండె.

దేవేంద్రుని యాత్మ కాదనరానికాఁజు దరివచ్చిరి
మునిచెంతఁ జేర నారము కిని యేమరునో, కార్య మెద్ది
స్థితి వ్యామిని సంతరించెయఁగలనో, మిఁపగింజఁగునో
విఫలప్రయత్నమై తనమి యాగ్రహమునకుఁ బ్రాతుకాలనగు
చేమి. చనకున్న ఇలాఁకంను, రంభ యట్లు రలపోయె
నదైర్యము నెరుకకులాగ దీక్షము ముందునకు వచుచు దొం
రింప నట్టగిల కష్టవ్రతవే నిమిద్యై. సకలమేరమై య

నలంకారవంశైశ్చైతలగ్రుమ్మకుడు రామనాయకంబుఁ గాం
వర్ణించుకొనుచుండె. సోమవంశీయ రంభాదులకాక సరస్వతీ
వయ్య. వారికాసంస్కృత పరిష్కృతలఁ దేర నానతిజలంబి
భూషణంబు లొలిచి తిత్తిరంబున నునిచి వస్త్రంబుల విసింగి
కొనినలోఁ బ్రసేదించి జలక్రీడావిహారంబులు పలికి యలసట
తొంది రాలించి యందుండి వెలువడిరి. తదుపరి నాకు చీక
చీనాంబరములను మునోజ్జభూషణంబులను, మంచలకూర్మంబు
లను ధరించి మెల్లమెల్లన నలు నలు సంచరించుచు జని ది
తుల్యుఁగాంచిరి. అతని యాకార విశేషంబులం గాంచి యంత
ఁజూచి ఘక్కుమని వచ్చిరి. ఒక విశదరాజవనీత్ర సాహసించి
యాతని మోచున మోయుండేర్చి నవ్వును వ్రాసురాని కల
కులఁ బల్కఁచొడఁగె. దుగిరినవాడను నాకు చేర్చివహించి
మోహనంనకునొసర్చు బ్రయత్నించుచుండిరి. మునింగ్రుమ్మ
మాత్రము స్థానమ్రుద దంబుననుండి హృదయకడులంబున నెదు
రవందవాడులచే సంన్యాసు మూడుండును, వీకాంబర ధను
కుచి, కంఠచక్రగదాదిలాంఛనకలితకరకములుండును, సకల
భక్తవరాణుండును నగు శ్రీమహారాజుగమూర్తిని నిర్మి
నిశ్చయించి యుంట రంభ యెచ్చి.గె. ఎల గియు రంభ తన
సాంకర్యగర్వంబుపెంపున వాతని పరసంతరి చిజెడింబున
రెండవకారదయోయనునట్లును అవ్వనంబునంగల మోర్లు ది
రించునట్లును, పక్షిలాహారంబులు కూని పాటకు నోయిగా
నానందించునట్లును, రాలు కరణువట్లును పాడుండు.

ఇద్దియొ ధమయ్య బది మదనముడు, నెవలంబున కుం
దింప నెలవ్వవంగి గుణములవంధించినదట. బ్రహ్మచంద్రుడు
జేలుతున్న వెంటమొందవకు రంభ వాట యానెందు
నూర్పుటేటిమాట. అంతః గౌతవది! ముని యందుక
రెడిచూచె. తుల్యః దాపూఃబోదించిం గాంచి సౌందర్యం
కాన్పర్యమంది నమ్మనంబున నీట్లచుకొనియె.

గీ॥ కలంక విహరింప నేర్పిన కనీషిలోక్తు
యాపు నైకాని మలఁగు మెలుగు దీని
పానఁగఁ జైతన్య ముందిన పుష్పలతి
గాని యిది కాంతియని నమ్మఁగాదు మదిని.

అట్లా యోగివల్లభుడు వారేమి నెకలావయవంబు
గాంచుచు బ్రహ్మసృష్టిపాదుర్వ్యంబు నెంచుచుండె. అట్టి
ర్పిఁ దన్ను వీక్షించుచుండుటఁ బట్టి యుయ్యతివయిం దా
ధికుండయ్యనని రంభ ధైర్యము వహించె.

అంత నా రమణి శివోమణి యుయ్యారముగ
నిదిని నివయముదొలఁప పోవునొక్కము మోడ్చి ప్పెల్ల
మున నట్లనియె.

“వైష్ణవలోక పాఖ్యంబుల పవేక్షించువానికెల్లరకు ప
క్షణమంశ్రమునకు నే నీదే నిను దిద్దివచ్చితి. అట్టి నన్నా
రింకకుంటట వ్యాయమా ? తమపు నింతగ నెవ్వరేసిక
పొందకున్న బ్రహ్మచంద్రుని యా రంభచంద్రుని క
మీక్షయి నాతోడ దివ్యభోగంబుల పడుకొందుము.”

ఇట్లు రవవాక్కు భారపెంటుచే నారవి నిధిమిక్తునానర్పి
యిలాసంబుల జాలించునంబు కరంగెననియు నా కలికి బ్రహ్మ
“నీపిట్టానిసింది నావలపుచీపుకున్న నేనెట్లు తాళుచాన
ననివాధా” యందు నారవి కరం బల్లన నంతు నుని దాని
కరు రోసి మల్లకంబులు పంజ్ఞోళంబుల గజగజవదంక
ంకాదానం బానర్పి మహాకోపస్ఫురితుండై భాషోదకంబులం
లం బూని యుద్ధదేతుకిం గాంచి యిట్లనియె.

ఓసి దురాత్మురాల వివయోక్తులచే ననుబెట్టి కేయశి
రావలుమానుష్యులెర లంటగః నేర్పుచ బర్పి బైబడం
గా పతుకట్టి చేరిరి గానః దురంగమనైచనింపు నీ
మైసాబగల్లఁబొల్లువక మర్దుని మోది ధరాశలంబునగా
ని కియించె.

దాన దివాచాద్రదింబులు రీతి రంభామఃఖాచిందము
లవలఁగాతె. వచ్చుముఁబోలె బిసింది క్రతాళించుచున్న
శ్రయస్కంబు నశ్రువులనోనింది మాకులింతుకొనిపోయె. గం
దికంకన్దురంబు దిక్కులికగ మాతె. పెనుగాలిచే గంబియ
లికెఁగిరి. రమపు గజగజవదంకః మొదలిడె తుదకుఁ పెను
వాక్కులు ధరజీవారె.

అయ్యలవాగ గాంతరదపునకు మనోచార్థ్యమువహించి
ది ముడి నాసిలఁబడి మ్రొక్కి లేచి నిలిచి యిట్లు విన్న
ందుకొనియె. “అనఁగా! విచ్చుకపై బ్రహ్మశ్రుతున్నట్లు నా
కవా యుతికిమి? నేనెట్లు లట్టికష్టంపు రూపంబునఁ జరింప
యి? వన్నెట్లులెద ననుగ్రహించి యాదుర్దశమంది భావితె.

నారాజులుగ నలకూతుని కొనిలవసించు వాడెదనట్టి యా
గవామూన వ్యాధియనూ? అని యిష్టభంజన పరిరీతయై నిష్ప
రించుకొనుచు నడుగడుగునకు వున్నందు పాదారవిందలు
లకుఁ బునః పునః ప్రణామంబు లాచరించుచు గాలువలుగట్టు
గన్నీరుగార్చుచుండెను. ఆ పిమ్మట నిట్లనియె.

॥ ఎంతకాలంబునకు నాకు నేనెవఁడను
కావమోక్షంబు గల్గెను నెఱవ్వగ్గ
గణ్య! దీపమృనంబుచేగఁగఁగఁ జేరి
యావదీదను నశ్వరః బావఁబాల!

తుల్యముని తిరుణి దాఁఖునకును. కావమోక్ష
శ్రమ మాలిగియై, చతుర్థమఁదమిరా జర్చరఁగలును. అట్
లేని బుచ్చారీసుకృతంబున మేనితోడనే దేవలోకాదులు
గాంచుచువను. ఆశ్చర్య! నీవు వాహన బుద్ధి లోకంబులఁజూచి
గ్రహములన పితరు దొల్లిటి యాపుఁగాంచెదవు. పొమ్మనియె.

(చతుర్థపమహారాజ చరితము.)

కుంజీరపురంబు నేలురాజ చతుర్థపవామంబునం బరఁగెను.
తాతలు వివఁడుచిరఃకాలియ, శ్రేష్ఠవీరభయఃకుండుమనై
రామి, నలు, భగీరథ ప్రహులులట్లు పుణ్యయాత్రియియు ననిం
త్యచరిత్రుండనియఁ జేరెన్నికఁగాంచి కవిచాలక మునయ్య
ముందె ఆరంభోన్మాదు మండలవాఘులును, హితులును
లోనగువారోని నిండుకొలుపుండునెనె, వరణ్యమున నుండి
మొక రెండుదొర యౌలగంబునఁ బ్రసేరించె.

౧౧ వచ్చి కనుభ్రాంతమంటన నమెరుకొన
 సంభ్రమలకుఁ దొక్కి యాయుపాయవములెల్ల
 నెదుర్కొనియుండెట్టి నా ప్రమాణ ముగిసి
 కనవచ్చు ప్రాధిమ్యము నిట్లయ్యెనుబలికె!

అతని మూలమున భూపాలుఁడటనికుల క్షేమంబెఱిగి
 క్రొవ్విని కౌరవ్యుగావగుల లెక్కకుమిక్కుటాటుగఁ గ్రుమ్మ
 కున్నవను చార్తనిని వేటకేగ నుత్సాహంబు పొదించి
 పోలుమానిమెలగు వేటకులఁబిలువ నేరహస్తులం బాపె.

అంతఃదాసుమృగయోచితంబగు కృంగారంబు నలంకరి
 తుండుకొని రథామాఘంబై సంకోపభరితాంతరంగుంబై
 వేటాడననుచుండె. పులిని గొప్పైనిల్లనువలెఁబట్టి ధువముపై
 పైచుకొని వచ్చెదమనియు, సింహంబును ప్రాణంబులతోనె
 కనుగట్టి తెచ్చెదమనియు, శరభంబును ముక్కునట్టి యాద్యు
 కొని వచ్చెదమనియు, విజ్రతరవంబులను కెండును పాటుచు
 ముందుదాఁచియునుండె. విడివైనవేళ మొనర్చి మృగంబులఁ
 బుడుమాడి యంతరంగంబున పురస్కరించి వేటాడారింది
 లెల్లులు ప్రాణంబులతోఁబట్టి తెచ్చిన నస్తూరిమృగంబులను
 సోరభంబులకుఁ దల్లులకు నవ్వాలిల్లులను గొని వారికిఁ బసక
 కంటలు కొల్లులుగనిచ్చె.

౧౨ ముందున మృగయాద్రెలు

గొనియాడుచు బలములెల్లఁగొలువ నితస్థం
 దనమెక్కి ముదంబున నా
 అపనాయకుఁ దాత్పర్యులఁ బని కనమెరుకట!

అంత సత్కర్తౌ యశ్వరాజులుగాంచెను. చిత్తవము
నిదిమరలోకములోనిదే యనియు యక్షలోకంబునుండి దారిలన్ని
వచ్చునోమోనునియు దానిలక్షణ లక్షిల్లాగంబుల నిది
దాని చూడంబునకు నబ్బురమంది దానిగొనిరా నేవకు
కాట్టాడియె.

అంతమిక్కినాడు భూవాని శిరోగంబుననుండి ము
క్తులగో నిట్లనియె.

౧. ఏవమున నేట్రాడె

గావేకుకనేగ నచటఁ గలిగినతురకం

తే విధమున నులుగెడినో

యోవిధమెటులగుటకు నెక్కియాదగవలయుగ.

౨. కావ్రక నిరీక్షణమున

దైవజ్ఞులలిరిది చూడకారావలయుగ

భూనించి శుభముహూర్తము

ధీ విలసితులగుదుఁ దెలిసి తిరుచు నాచుంబుగ.

అంతః జతుర్థవభూవాభుడు నిజార్థంతరమునకు
జని జలకంఠాడి యలాశ్చయ్యుడై యిష్టదేవతానిహూరంబు
గాలింది వక్షసాపేతరుదిరాన్నంబుల భుజియంది కర్పూరతాం
బూలం కాన్వృడించి యశ్వారోహణకుమానాబుడై యంత
పురంబు వెలువడియె.

౩. సుతస్థమునొంది మేదినికాంతుఁడపుడు

గన్మునెన్నుల నిజమంత్రగణములయెన

వదియో మునుకూర్తమంచు నా వాచియుఁజెచ్చి
నిండు దేవులతో మోలనిల్పుటయును.

చిత్రచిత్రకతుల పలంకొంది తేలుక వామోత్తి
మంటును గాంచ నాపాక్షోత్తమనకు వేతరవ్యంబయ్యె.
అంతవారెడు పెద్దలడివలంది యత్తురగాలోపాణులు గాంచి
కొనోషధిశాంతిరంగుండై తతురంగబలములుగొలువ రాజ
మార్గంబునఁ జరుచుండె. ఇద్విలాసంబులు వీక్షింపఁ జాదులు
కర్మహృద్ధంబుల నిలిదిరి.

చ. కొడమదుకానురంగమును గోరికలిక లెత్త వెంకయ్యన్
లెదరఁగనీక యల్ల వడిపించెను వీధులుచూచుఁబూని త
త్పదముల యిందియె లైపులకుండువగా మురయంగ
దేహమున్
గడలనియట్లు తోచు పెదఁగట్టిన అంగ గణంగి మో
యఁగన్.

అట్లు చనుచున్న కారణబస్థంబును యుక్తమాశ్వం
సంకుఁగల వారెల్ల రక్కంబున నాచో! యన, పుడమి తనివో
వైపున గగవంబు తెగవె. అదిగాంచి మొత్తి పురోహితసేవా
తతి ప్రముఖులకు జపంబులు చింతిల్లుచు మార్దవములులై వలు
మోర్లు చూచుచుఁ బురప్రవేశ మునర్పిరి. ముఖ్యధర్మమున
కొక్కుచున్న యంతఃపురజనంబుల మంత్రులు లాఠిసేద నేగిరి.
అటు చతుర్థమును ముదాసినీ తిరంబుఁ తేనునరి! నారదుం
కారనిఁ గలిసికొని యిట్లనియె.

“వరనాథా! ఈ వాడువంటి నీకు వివర్ణభవవంటి అని
 దీని జూచి ప్రియైలంటి నేర్చు.

భయపడకుము, అవపరమగః జోవుచున్నాను. విశేష
 ముగ విశేషములన్నియు నీమాటు వినిపించెద”

ఇతరులకుం దధికభవోన్మయవ నానాలోకాంతరస్థు
 లులగు శబ్దవృక్షకామధేను చింతామణులను, గరుడగంధర్వ
 కన్నరకేపురుషయోగరాక్షసదీక్షాలక్ బ్రహ్మలను, ఇవార్థ
 శేషభూషణులను దర్శించి కృతాంతుడైనదిని తలంచువంతలా
 నానాదుకం చాతని గుండెవనగరంబు నేర్చు.

అప్పు డన్నరనాయకాగ్రగణ్యయమరాగంబున పాణ
 ఘ్రామాయం దవ్వి మడమై శయించుచు శ్రీచింతిదిగి లోని శక్తి
 న్వాదిసి, తేజసింజూచి ముక్తులు సంభ్రమించడి మ్రొక్కిరి

ముక్తులు—దేవా! నీయునిలేమిచే రాష్ట్రము చిన్న
 పోయిపోయింది. ఇతిలేని పరివోలె వయంకకమై యుండె.

మః అవరోధాంబుల క్షతలోచనలు దేవా నీ

వియోగంబుల

వనరోధంబునఁ బొందిపాడిన కరీరాంబులన్

భూషణ

దివిశేషంబుల ముట్టగించి పరితార్తీధార

శ్రీకృష్ణ

దివసంబెన్న మహాయోగంబులుగ నా ద్రింతెంది

రత్నంకరమున

దిత్ర భారతము.

భూపాలకా! మాభ్యామృతమలన నీవు తిరుగజన్మిం
తివి. శుభావసాంబుగ రాజ్యముయభావిధిగ నేలము పిల్చి
సంగవశంబున నుండు నక నిలిచియున్న హయంబు నీరవాక్షి
మెఱపె.

రాజ—భామా! నీ వెవ్వరిచావవు? తురంగము వెట్లు
తివి? క్రమ్యులబిట్టియానం వెట్లు కడయుం గలిగితివి? నీ వే
వుచావవు? నీ నామంబెత్తి? యభార్థము నుడువుము.

అంత వారంభయు నిజవృత్తాంతం బుతయుఁ
వడం చెల్చి నీమూలంబున కావనియోచనం బయ్యె. గా
బ్రత్యుపకృతిగ నెకల బస వశీకరణంబును, సర్వ దేవత
కర్తవ్యంబును, నిఖల ఇగన్మోహంబును, నిత్యలక్ష్మీకరంబును
మోక్షద్రవంబు నగు వాచాయణయంత్రరాజం బునదేశిం
నని యాత్రకారముంట్టి దేవలోకంబున శేగ.

వారచాగమనము.

కొంతకాలము గడచినపిమ్మటఁ జతుర్థముఁడు నిజ
ర్యాద్రగ్గింబున నమాత్యులంజూచి నానాలోక విశేషంబు
నివోదార్థము ముచ్చటించుకొనుచుండఁ జటాధారియొగ్గ
విభధతుఁడును, నోట నువ్వగింబ నాననివాఁడును, పంకరేకల
క్రియించుచు పగు బ్రహ్మజూసన పుత్రుఁడైన వారదు
దండుంజేరె. అవిధింబున శ్రీకృష్ణుని మనోహరుఁ బ్రస్తు
తుచు ప్రవేశించిన నెకల విద్యావికారదుం దగు వారదు
బ్రత్యుత్థానంబునకేది పూజించి యర్చననంబున చావీరునా
కృతాంజలియై చతుర్థుండు దీల్చినయె.

భవదాగమనంబువలన నే బావకుండ నైతిని. తన
బాక్యానుసారముగ నా భూయము నన్ను మరక్షింతులగ నిల్ప
శీర్ష్య.

వారదుండు—రాజా! ఏమి కేమిమా? ప్రజలు నాభ్య
ముగనున్నారా? భవభాగ్య కన్పిద్దిగల్గి యెద్దానఁ గొలుం
లేక జనులు మృత ?

రాజ—తమిహ్లాటి పెద్దల యాశీర్వచనముచే
కొలుంలేక మనుచున్నాము. అయినను లోకంబులున్న న
రించుకొనుటకు నుపనిపాలనా విధానంబును నూర్చి యందు
నివరింప వ్యవధియున్న కల్పార్పం బ్రార్థితులు.

వారదుండు—ధరణీపాలా! కలివ్రతా శిరోమణి
నతి భావంబెరింగి మనమునొప్పు శేషుక యనుకూలయై యెట్లు
వర్తించునో నవిధముగనే ప్రభువును ప్రజల బాగోడులు తన
విగనే భావించి పాలించుట యుద్ధిను రాజధర్మము. ప్రజల
బాధింపక కుసుమమువనుండి పూజనెంగొను లేటిరిరి రాజ
కార్యంబులు నిర్వర్తించవలయు. హిరహిరములారయఁ గల
నామెను, దూరదృష్టి గలనామెను, ఏది కొనిమించుట
వికరణకారియునైన ప్రతిభాన్వితునే ప్రభాకునిగ నుంచుకొన
వలయు. శుభాదీయే శరీరమనియు, ప్రజలేయంగములనియు
వరచిరిసీపుడనియు, మంత్రులు ప్రధానాంగము లగు నేత్ర
ద్యయంబునయు నవడగు. అట్టిమంత్రు లనెడువులెనచో రాజ
ప్రశస్తివాడనాడగు. శౌర్యధనులను, ధీమంతులను, విశ్వాసతి
క్తులను, నుహ్యద్యులను, వరనాథులు కనిపెట్టియొండవ

యు. భావకుడుగల్గి కలలనక్షించు విభుడు ప్రజల సంపద్యు
కుండై నిజీర్తి కళాపంతులు దిశలువిండఁ బూజనీయుండగు
రాజా! నీతో నిల్లించవలకును దైత్యము వహించి కలుకుడు
తనిగాని కార్యకుడుండవై కర్తవ్యముగ నేగవలసిన వాడు
నగుట పాగమనివీశేషంబు నెఱుకవలసి పోవలయు. దుఃఖ
వార్త నీకెట్లు తెలుపుటయో యని చాలగ నందహీయ
చున్నాను. నీకురలస్థించిన యానందనిధంబు దెల్పిన నీవుయూ
స్విల్లుట నక్కువము. ఇంచుగలవారి వెల్లర నవలికనుపుము
నీ కారహవ్యముఁ దెల్పి యేగక.

ముని యోజ్ఞానుపార మునర్జీవపీదన నిండుదించుట
వచ్చునీ-కతిహా నిల్లనియె.

అఃఖా! నీ పట్లా వాఁ బా మాయాకురంగమ్మనెక్కి
యొకరిలోకంబుల నంచరించి వచ్చునద యిమివానిదీపదం
బునఁ దర్పణంబునిడుచుచున్న శ్రీకృష్ణభగవానుని దోపిట నీ
హాయదా ఖంబునందలి ఫేవములదియె.

ను! అది నీక్షించి బరామజుండు కలురోజా

యత్తుండై యగ్రతం
చెడవల్లాడఁగఁ గన్నుదోయి యిరుగిస్సికా

కృతిగ నిూని ను
స్మరుండైయెవ్వని ఘోటకాననఁ ఫేవం

దీగతిగ వచ్చువా
ని వివాకస్మరిగాచివం చునుముడు న్నేమాన

మాత్రంబునగా!

గీ॥ అని ప్రతిజ్ఞఁజేసి యనువడువంకోక
భరితుఁడగుచు వాత్సపురినేగి
యొప్పువాఁడు భుజము లున్న తాత్పరీబాంధ
నవధుదేవారత్త యరసికొనుము!
అని చెప్పి యారఁడు యధేచ్ఛఁజనియె.

—* చతుర్థమని యొత్తర కార్య వివరణాము *

మునుకులపంటి కలుకుల వారదుండు వినిపించిపోవు
టచే నమ్ముకుండు ప్రతిజ్ఞాప్రకారంబును ప్రతిఘటించుటట్లులా
యని భయఁకాంతఁడై చతుర్థపథాపాలకుండీతిఁ జరింపఁ
జొడంగె.

ఈ పటిఁగేటఁదొరి నటనటిఁ మాయపుఁజేతఁ గంటి న
నటిఁ బాదుఁబట్టితిని నటిఁ న్నగ్గరి విఁద్రేఱండు వా
గేటివచ్చి నిర్వృధిఁ నవ్వనిపాదము వట్టికొందు నీ
వేటయు నన్నుఁ బాండువృథివీధితిథిఁ గలంచె
దైవమా!

అనుచు మానసంబునఁ బ్రాణంబుపైఁ పీపిచే గొంతొ
రణి చింతించి మగుడ దైర్యంబువహించి కులభర్తృంబును
పాటింపకుంటిగాఁయని వగచి నరిపాఠలో నగుఁబాటు కార్య
యొనరించుచుంటిగా యని తలవంచి తన్నుఁ బా దూఱుకొని
కోవముఁబూని గుణహీనుఁడును గుణహన్యుండు నగు గోపా
దుఁడు నాగొక లెక్కయ్యాఁ రంభాద త్రవరంబుచే దేవకలవార్యం
నియుండటికార్యం బాలోచింపఁదలంచె. అంతవారమునఁ బ్రా
త్యహాసంబు కుదియై విధ్యుక్త ప్రకారంబొనర్చి తొల్లఁ ద్రోలో

కాశీకుండను బాధారాశి నాశించె. దీదీప్యమానమగు
వజ్రకాంతులవెడఁబల్లు దివ్యమాణిక్యభూషణముల ధరిం
చేయుకమ్మల తేజు ప్రకృతంబయ్యె. అట్లాదిర్చునిందిన దే
రాసార్వభౌమునింగాంచి యసంబున భువంబుగ నాతోషించి
పాశ్చాత్యుగ వంద్యురగామింబు లొనర్చె.

ఇంద్రుడు—రాశేంద్రా! నన్నుఁ దిలిపించిన కారణ
లేదు? నావలన నీకొనఁగూడదున్న కార్యంబెట్టిది? ఏటి! భక్తి
వదకుండు యున్నావు?

చతుర్థముఁడారని వచనంబులాలించి కంసారాశి
నిహారణంబుగ వధింపఁబరిగించు పెరింగించి కరుణవహం
తమ్ముఁగాఁపాడ నభయముసంకు మినియె.

ఇంద్రుడు—గౌవరా! త్రిమూర్తులచే వరంబులంద
నిగా యిను కండకావరంబునఁ బండకానెక్కులై లోకంబుల
గాసిల్లఁజేయు దైత్యవికాయంబులెల్లఁ దృటిలోఁ బ్రాప్త
తిచేఁ జుడముట్టించిన శ్రీకృష్ణుని నడుర్కొను పుత్రమాట
మానవేంద్రా! ఆమహాత్మునితో నాకు సమరంబుసంభవించ
నేనోటువదిన విధానము వివరించెద వినుము. బదరికాశ్రమ
వాసులగు భరద్వాజ, కణ్వ, కశ్యప, వసిష్ఠ, బామదేవా
మునిండుల యిష్టసిద్ధితై కూరుండగు నరకాసురుని వధార్థ
ముగ సత్యభామాయుతుడై శ్రీహరిప్రార్థనచే పురంబుఁజేరి
అని నానుకవైరి శిర ముద్దండ చక్రంబుల ఖండించె. అంత నా
సురపారుండు మర్దయింబున మూఁడు దిశంబులు నాపన్నా
ములండుచు విరిచె. అనెనుయింబున నాకాంతికుఁ బృందా

మీర దొకండు సందపవనమందలి పాఠశాల కున్నయందు నాక
దానివందలేసి. పులోనుజ శ్రీకృష్ణ ప్రభావం బెటుంగవి
రాట నాకునుమంబు మనుజుకాదునుల కియ్యదగినది కాదు
దేవతా యోగ్యవస్తువును పాదప్రియ కోసంగక తానే
ధరించె. దీపవర్ధిభావ సక్రోధయై యానుమబూని ధర్మ
ప్రింగింప వనితామగే చిత్తంబువంగల యుత్తలపాట్లు మాన్పు
నాహా సందపవనంబునుండి యావృక్షంబునే వెకలించి వివా
గాధిపునైసిది భార్యవేమేకుండై చనుచుండె. అట్లు పాఠశా
లంబు వకపాదించుకొని చదువున్న యారెడపై నేచును నావా
కును నానాశ్రు పంకాసంబుల వదలితిని. వానిని చేనిని
బిడ్డలక విద్యకేంబారవంచానరై. ఇట్లొకప్పు మావారిలో
తక్కుడు భయవిద్యలులైరి. నాతాగరతున్నె యు వ్యర్థంబు
లయ్యె. కావున నేను నిన్నురక్షింప నశక్తుడ. పోయినప్పుడు
ప్రభయప్రయత్ని మే నిష్ఫలంబయ్యెగా యని వేడినిట్లొప్పు
ండనించి దైర్యమును జక్కబట్టి శంకదండలంచె. పాదసూచిక
మూలపాదకే ముక్తి కారణంబునుదెల్పి రక్షింపంబ్రార్థించె.
శంకరుడు—క్షోణీకృతా! స్త్రీపాణంబులు నేగావనోరు.
విద్యక్తుడగు తాదామధుని శ్రీకృష్ణునితాళినుండి తప్పించం
బయ్యున్నచిన సందర్భమున పొరివటిమంగాంచిరి.

చతుర్థుడు—దేవా ! ఆ పదుదేవసందపవనితోడి
యొక దేవతమునఁ జనుకుంగలె?

శంకరుడు—బాగునకు నువ్వయను మరయిందె. అత
నిద్దరయిందొక మన్మథాకాశింగాంచి వలచి యాకనికై నిల

పించుచుండె. నేర్పరియగు యాపె చరిత్రై చిత్రశేఖ రు
చిత్రశేఖనాపామర్థ్యంబును బ్రకటించుచుముగ్ధకంబులయందే
సౌందర్యంబునఁ బొందెనరాకుమానిల చిత్రపటంబుల
జ్జరించుకొనితెచ్చి ముండిన మనోనాకుకుని గుణగీతరేణు
అపె ఈతందే వాచిత్యుని యాకృష్ట పాశ్చ్యదును బ్రహ్మ
మునిపుత్రుఁడును నగు ననికథని రూపవటమెత్తియోపె.
యూపి యాపెను మనోవేగంబున ద్వారకాపురంబునకరిగి
మాయాబలంబున వాతఁడు మేలు కాంచకమున్న యాతనిఁడను
కడకుఁ జేర్చి పుణ్యంబుఁ గట్టుకొనఁగ్రాహించె. అపెమువాత
కారంబొనర్చె. ఈ దంపతులిరువురు సర్వోత్తమోపాదంబున
రహస్యంబుగ నిట్లుగ్రవ ర్తించుటచే నుపాకన్యక వ్యాధ్యంబునకు
ధంగంబు పంపుటించిట్లుకొంత కాలంబునకుఁ జెలు లచుమా
నించి తామున కేనార్తచవిని జేసిరి. తోషకరితమానన్ముందై
యారాక్ష పేక్షకుఁడు యంతఃపురంబుఁజేరి యట ననిగుడ్డు
గాంచె. వారెవరును విచ్చలవిడిఁ జెచ్చుపెరుగు నుక్కిరం
బునం జూరుచుండిరి. ఈ వృత్తాంతమంతయు వారహనిచేవిష్ణు
దేవికి పసఁజూడయందై స్రవ్యావలితోఁ జాతునిఁ కాపటగ
వచ్చె. దైత్యనాథుఁడు పశ్చుగిఁ జేసి కష్టలిదిన వాగఁజులతో
నేనునుం జేరితి.

౩౩ పారిబలముచేత బలమున్

పారిచే మద్భాసా నిర్వమదగియు కాణా

నురుగు గడుభక్తుఁడగుటన్

పారిఁ బారిఁ బారిలియి కోవమున మనుజేంద్రా!

అభీమత్యునిగామంబున సాక్షాద్విష్టుండగు కృష్ణుండు
తానుని సహస్రకరంబులు విదిరిగతి జగ్రభారచే మురలంట
పడితి. తుదకు మహుజార్థంబు లొనవకు రెండుకరంబు
లిప్పించితి. ఈపాపమేమిటుండగు పనిదుద్ధం దోడ్పానికృష్ణుండు
ద్వారకకుఁజేరి, కావునఁ గృష్ణునివలన నిష్కరక్షింపరాదు.
అంతః జతుర్థమింకః శేమనదెద్దియో ? యని యత్యంత
భయంబున ధోధిలి యాహార నిద్రాదిహార సాఖ్యంబులచూచి
కొండొకసేపుదిరించి కమలగర్భ నారాధించెను.

అత్యంతమైన వేలుపు పెద్దంగనుంగూచి రాజప్రణామం
బాచరించి దోసిలియొగ్గి యిట్లునివిన్నవించె.

అలమహారాజా ! అకారణమైరమూని మురకానకుండు
పద్మతిమ నున్నాడు. నీచరణజడ్యంబుల కిదే కరణబోయ్య
తున్నాడ. అభయించిచ్చి రక్షించంగదే.

వాగేవల్లభుడు—క్షోణేవల్లభా ! కృష్ణుని సామాన్య
మానస్రనిగా కలఁదిరివి కాఁబోలు. పురిటింటనే పూరమం
నిజియార్చి. పసివనంబుడదే శకలానుగనిగూర్చి. ఏదాద్రివా
యింబువాఁడై యున్నయపుడే ద్విగావర్తుని నీదమడఁచె. ఇట్టి
యమ్మర కార్యంబులెన్నియో యారంభొనర్చి. తుదకునామః
గూడ నారేనిమూలమున భంగపాలు తటస్థించె. అయ్యది
యాకర్షింపుము. కృష్ణుండు నోవనందమలతోఁగూడి బృహ
వనంబున నొకవాఁడు ప్రేమలమేపుచుండె. నోవులుమేయ
యందఁ గృష్ణుండు నోవకులతోఁ జల్లులొరగించుచుండె. అరేని
మహిమ నేనెఱుంగఁడలంచి నోవులమ నోపాలురను మాఁజేరి

చిత్ర భా ర త ము.

బావ్యతి. శ్రీకృష్ణ పరమాత్మ దివ్యదృష్టిచే నర్వమునటించి
తానే గోరూపములను గోపాలురూపములను దాల్చియు
మోచిమెవ్వరికి దెలియనీయక మిలంగె. ఒకవత్సరమైన దిడ
సేవకుజేరఁ జకుచ్చాకృతిలో నాకుఁడోచె. అర్వము
నాతని చరణములతరఁగి నేదొంగిలివ బాలకులను వర్సెంబు
వర్ణించితి. కావున నేను నిమ్ముగావఁ జాలకు. నేనేనునాడె

తడవంతరం బావకుళ్ళను దాత్మరక్షతోపాయంబు
లన్నియు వృథయగుటచే నేమియుఁడోచక నువ్వునువీరి
విలపించుచుండె. రాజ్యపాలనము మాటయే మోచె
మైమిఱచియుండె ఇరక్కలతోఁబల్కవొల్లఁడు. పెద్దలకారవింక
జోకు. ఆయవర్ణాయము ప్రియించిపోవుచున్నదిగా యి
ల్కించుకొనును. తడవారిది నీసిపోవలసినదెగా యని వం
దుకును. రక్షించువాని కఱతైరిగా యని కుందును. ఇంతటి
ముంకియు నేను బలవంతుడ నయ్య వాప్రాణవంతుడనయ్య
చ్చుకొనలేని వ్యధ్యుడ నైరినిగాయని వలుమాటు పరితాప ముం
దును. బ్రహ్మచులే పరిభవించబడినవ్వదు నేనెంతవాడవడి
కొనును. అంతలో ధైర్యమూనిశోర్యముమెఱయిసంగరరంగ
లువవారినివిడిచి కత్తికొలఁదిపోరక. చంకినఁ బాపెక తి
వచ్చిఁజచ్చెక. విడియ వానిక్విలాపిచాయ నుడుకొనును

ఇట్లు బహుశ్రవకారంబులఁబరితాపఁ మొందుచున్న భూ
ప్రసిమ్రాల కొకభిల్లువకుదొంది మ్రొక్కియల్లనియె.

రాజా! నువవరిపరాకణ్యభూముల కర్జునుఁడవైమెన్న
డైయుదుదొంది విడిచియున్నాఁడు.

చతుర్థుడు—ఈవరువకును నానారాయణవకును
భేదము లేదగును. వాటివంపున నీరేను వట్టట్టికొనిపోవవచ్చు
నమో. ఏమైననుకానిమ్ము రానున్నది రాకమానదు. మున్నుం
దు నేవారనిచారిలేని పాదములపైఁబడి కావవలయును; కాక
దనని అభయ మొసఁగినగాని పాదములపడి లేవ ననవ.

ఇట్లు విశ్వయంచుకొని యాత్రదేరమునుడి నిర్ణ
మించెను.

—* చతుర్థుడు కిరీటిః బాదాకాంతుఁడగుట *—

అట్లు కొంతకడవు మువంబున విశ్వయంచుకొని పదవే
చతుర్థుడు పాదవచుర్థము ద్వింశతనగఁ గృతవిశ్వయందై
కాదుకలంగొని యారనివెమిపించి వానివెప్పించి పాగిలబడి
మ్రొక్కి లేచి పరిచి నెవనియంబుగ ముఖలికపాదుండైయాతని
తోనిట్లని విన్నవించుకొనియె.

స్వామి! లలవంతుఁడొకఁడు నమ్ముఁబట్టి పల్లార్పులకు
శరభమూఁయున్నాఁడు. అనచ్చరణ్యుండ నీవని నివ్వడక
కొనుచు వచ్చినాఁడను. అభయ మొసఁగి ప్రేవవలయును.

ఇట్లనుచువారినిపాదపంపీతుపాంబుల పైఁబడి లేవకుండ

లక్ష్మీుడు—రాజాభయంబుచుగుము. స్వీచాణా
నకు వాచాగమద్దము. శ్రీకృష్ణపరమాత్మ పాదములపై
వావకుమో! నిన్నుదట్టక రక్షింతు లేకమ్ము. అట్లుకావ
కాలనివాడు మక్కిపాగమున నాతిరమును క్రుంచుకొందను.

• రాజా! నీకువైరియెవ్వఁడు? వైరకారగమద్ది? ఉదక
మంతయు నని వైరముగ వివరింపుము.

శ్రుతశ్చ తో వారనిగుండ బలుమని యభ్యర్థించి
గించిన పైమూడనున్న కిద్దియో యని పంజేహించుచు
తే నాపాదమైత్రము గదిగదవడంక మోమున వెల్లడ
మూని కూటకడబడ నిజచరిత్రము చెప్పగదొడగ.

దురంత చిత్రాకాంతస్వాంతుడై యజ్ఞవవాభుడుక
లోద్భవాదులు సహాయమునరిపి నిరసించిన వారను వలు
లోమగాగల స్వీయచరిత్రంబు దెల్పిన

ఉ. ఆ సరవాభువాన్యము భయంకరమై తనవీరులందు ను
గ్రాసలీలసాగిన త్రియం బరితాపమునొందజేయఁ గ
న్గనల వక్రములువృతిల గుండెలుబల్లన వచ్చువాన్యము
పావనవిధిఁ జరికిలుచుచూకృడి యూడవగుండు దాని

హా! నే నేటి క్రిత దేశముజేరితి. వారణమూరయక
నేటి కభయముపరితి? త్వదహా! నన్ను విూనుగించితివిగదా
కార్యార్థిని మున్ముందుగ వైరి క్రికృష్ణభగవానుడని నెల్పి
రక్షించునని యుపాయము వన్నితివి. మా ముఖ్యప్రాణమును
మాభులదైవమును మాదేశికుండును మాకర్తవ్యంబు మిత్రుండును
మాదేమగడయునగు కృష్ణుడా నీకు వైరి!

త. అట్టి వరమాత్మతోడ నే ననియెవచ్చు
అల్లుడేహంబుతోడఁజరించు అట్లు
రీతిరాధపురాపాదు లట్లు దీని
దేని చేయుదు నిందఱుదేదిగతియె!

ముఖుండుని ప్రతాకము నమృగంబున నెరింగియు
నేమని యాతని మ్రొల భండనంబున నెదిరి నిలువఁగల

ధర్మముగలవాడే? నోరుజాలి యభయమునుపొందినంటినే!
 తలనె రక్షించుటల్లు! ఫీరుల కాడివమాట దప్పుటపాడికాదు.
 తలనొడ్డియెవనుతనతలపు నగ్గించుకొనుటయు త్తతరాజధర్మము.
 ౧. కరణాగతుడగు వానిగ

గతులు దనువైవచ్చి కావగతులు భూ
 వరునకుఁ బడ్డికైన తన
 కరీరమాంసంబు శిలియొసంగఁడె కరుణా.

జీమూరవాహనుండు పర్వంబునలై విహంగోత్తమునకు
 బాణంబులనిదె?

౧. కాపున కరణాగతునిగ

భూపరుఁ గాచెదను నేను భూమిగ పడితే
 బాదెనె లెన్నయిటుగా
 బా విజయంబైత మిగుల ధన్యతగాజే.

అకథా నీవు నిజపురంబునగేసి నైశ్చరియేతుఁడనై
 యింద్రుడ ప్రస్థంబునకు రమ్మ

—* చతుర్థముఁ దిండ్రప్రస్థంబునకుఁ జేసిట ౩—.

ఇంద్రప్రస్థంబున వెక్కనాఁడు ధర్మసూరి సోదకులు
 నొల్ప నిండుకొల్పిన నున్న యెడఁ బతుర్థమఁడందుఁ జేరి యుపా
 యనంబుగఁ గొనితెచ్చిన యేనుఁజులను, నుజ్జములను, నుత్తర
 రాసులను ననుర్చించె.

ధర్మరాజు కానినందుకొని యారెని వర్తానంబున నా
 నీకునొప్పి తినుదుర్యాకలం జరిపి యాతం దె పురాధికుఁడని
 యుద్ధయనకుఁగనునన్న యొనర్చె.

అర్జునుడు—అన్నయ్యా! ఈరథం కుండినపురాధీశుడు. చతుర్థవాయుడు. ఆవాడు నేనువేట్రాక్షనేని యారాపురసామీగ్యంబుననున్న వసంబునమ్మగావలెం జక్కాది విమోచియించునెడఁ గలనిజంబు విజుగువజుచి విరోధిచారినుం నను దక్షించి, రక్షింపుము. శరణుశరణు ఆపద్భాంధవా యుదురు! బాదంబులపైఁబడియె. శరణునిన బాదిగాచుట నియని యథాయ ముసంగి విరోధియెవ్వరంటిని. దానికాత...

ధర్మరాజు—రమ్ముదా! ఏటి! పంజేహించెదవు? దక్షిణివది మూలకా! కంట నీకుచుండుటకుఁ గారణమేమి? పైయెవ్వరనియె? తెల్పుము. కీర్తి కాములమగు మనకు శరణు గతుని గాచుట! న్ను బొడ్డకార్యమిద్ది? సేకరింజ్జయే వాక్రమి! పైకి యెట్టివాడేనియెం జంగి? శక్తికొలది యెదిరించి నుం జొందిని ప్రాణములున్నంతవఱకు నీని రక్షించియే వీరవం యు. చతుర్థవాయుసాలా! నీవు కర్మయముగనుండుము. నీవు యెవ్వరో పేర్కొనుము.

చతుర్థుడు—అనఘాత్మా! ననుపార్థను. ప్రాణములపైఁ దీపిచే గవలమితిని యాచించినమాట వాస్తవము! యీదుకు వాయుడఁ గరుణాంకరంగులై ప్రోత నమోక్షివంధులకు వందన సమాప్తించులిచే యర్పించుచున్నాను. నవ్యధింక వలపెట్టిన మహామహుడు శ్రీకృష్ణ వరదాత్ముడు.

అట్లు చతుర్థుడును తన చక్రినంతయు విచ్చలముగ వయ్యారాశిత్రునకుఁ దీటవజుచె.

—* కవివగర ప్రయాగము *

ధర్మరాజు విజయంతర మందరంబులకు పాదములు
తోడరా నేగ, బ్రాహ్మణిని, కుంతిని, శ్రీకృష్ణునితోఁ దబ్బ
స్థించిన కయ్యంపుఁ బెరిం గజింగియె. కలవేని కలంపని విభా
వము కట్టపొందినందుల కందఱును మనస్సున మెచ్చుకొనిరి.
శ్రీకృష్ణధర్మము నిర్వర్తించక యాలసించు బహ్యాయంచని
యెల్లఱును నేకాభిప్రాయులై కాకయును భీష్మునికడగీగ
నిచ్చించుకొనిరి. మునునెరిగిన మందఱుముననే యధిష్ఠి
యైన పాదములును ఇత్తుగఱునును తోడరా నిజఖలంబులతో
గరిపురంబులకుఁ జేరఁజూచు. పాపికపురంబునగీగి కాకపాద
వన్నిధింతరి పాపాంగ దండకజామామలొనర్చి యాళ్లను
పారంబుగ వర్షావసంబున నాపీనుండయ్యె.

భీష్ముడు—నాయనా! ధర్మరా! నీవు కమ్మలంగూడి
ముటానాటి నిటకు రాఁగారణంబేమి కల్గి? అనుచిన పున
మందెవ్వఁడు?

ధర్మరాజు—పితామహ! ఈరఁడు కుండిన పురాధీ
శుడు. చతుర్థమండల నామంబునం బరఁగువాఁడు. ఈరఁదొక
మాయాశురంగంబునెక్కి శ్రీలోకములను పంచరించి నిజ
పురోన్ముఖుడై ననుజేరు నెడ యమువానదీతిటాటున వర్ష
మువడలురుప్ప శ్రీకృష్ణునితోనెట దురంగ ఘోరము నడచెట.
అకారణంబున నిల్లెవర్నిన ద్రోహిని మాధవులోఁ ఇక్రభా
టిచే ద్రుల్లకేకునని కఠినబూనినట. అగ్గునందు కుండిన
పురకరిసరార్థములకు మృగయా కర్పయందై యేగె.

మీదికి మనవాని నీరక్షకు నోలుకొల్ప క్రతువువామిం బుచ్చెనని
తన కరణార్థిని కక్షింప వేయని వదంబులుబట్టి నిలువనీడని వ
దవత్తునాని విడువననియె అందులకుఁ గిరిజితలై నవని నీడను
గృష్ణుండే యగవాడనియె. మందిరదానికి వగవిన లాభ మేమి
నేను నందుల కియ్యకొంటిని.

భీష్ముడు— ఓరా! విధిశ్రేయిలందై మొంతటి కార్యము
కట్టకొనివచ్చెను! ఇయ్యది యెవరి విషమస్థితియనబోయ్యె
కృష్ణునితోడి నెదురయి నామాన్యము? అతని బలవత్వము
లయోధులు; నెదురప్రాశస్త్యతాచాను బలవత్వచరియింబులు
అంబుజానెవత్ప్రదాదులే యోగవినో వ్యగ్రాహింబున నిలుక
కాలరైడి మనతన్న నెంతవారము? కట్టడి బ్రహ్మమకచా
నిదతుర్మను నేర్చునోనో అబ్బ! పుండరీకాక్షునితోడి బోరా
టమా? దైవమా! నీమాటు నేమిమెచ్చ! కుభాకుభలుల
దైవప్రేలానుపారంబున సంభవించుచుండు. కావునఁ బ్రతి
నిర్వహణ నవశ్యకర్తవ్యంబు.

అట్లు గంగానందముని యామోదంబును బడసి భర్మ
ములు భృతరాష్ట్రమహీచారుని నందన్వితనేగిరి. యాతడు
తన దొరలును మిత్రులును బుధులును గొలుచుచుండ
నిండుకొలుతన మన్న భృతరాష్ట్రుని సమకమానంతింతోన
భరితప్రాకుండై నెలుగుదున్న మయోధునిం గాంచ నభ
మందిర ద్వారంబుకడ కెల్లగునేగి దావారికునిచేఁ దమరా
క్షభవశెఱుంగఁజేసిరి. అంతియెందును వారల సగౌరవ
లుగఁ గొలుపుకూటంబునకుఁ దిరిగించుకొనియె. అంతకేత్రుం

మను సోదరులును చతుర్థకుండను లోనికేగిరి. ధర్మరాజు
మలు చీకుతోటకై ముక్కి. దుర్యోధనాదులుఁ గాఁగిరించుకొని
యుద్ధిభావములు వాసీనులైరి. అంధకృపరిఁ బాండివులతో
పాటు చతుర్థకుండను గులగోత్ర వాసుంబులఁ బేర్కొనుట
పాష్ట్యాంగ నమిస్తార్కంబులొనిర్పె. ధృతరాష్ట్రుడు కృపాబు
సన్నాదించి ధర్మశ్రుతా! యీ మహారాజెవండు? నీ పెంటరా
గతిమిది? యనియె.

ధర్మరాజులు క్రశ్మించినఁ గురురాజుని కా భూపాలుని
చరిత్రము సవిస్తరముగఁజెల్పి యాతని యాగమనంబునకు
నల్లిన యావశ్యకత వినిపించె. భూపాలుని కాలింప మిమ్ముల
గూడవేడ దుగ్యక్తులమై యిటఁజేరితిమనియె అనగానందించు
సన్నిధికేగి కార్యంబులెఱంగఱింగించి యావృపాలుని రక్షి
యట యనివార్యకార్యమని యనుజ్ఞపదసితిమనియె. విషయ
ప్రాయంబును వ్యక్తీకరింపఁ బ్రార్థితులనియె.

ధృతరాష్ట్రుడు—నీవుతలచిన కార్యమెట్లు నెఱవే
కుండు ?

క్రీష్ణునితో సంగ్రామింపఁగనే శకుని, కృ
దుర్యోధన, దుశ్శాసనాదులు కరణిపార్ష్వంబునొందిరి. కరణ
మిత్రులకుఁ బ్రబంధైరము సంభుతించెగా యని వీరల కా
యిచ్చొంగి బోవుచుండెను.

శకుని—ధర్మరాజయా ! ఎత్తుటకని నీవించియేగదా
నీబలము నీకెఱుంగలేవు. కృష్ణుని నదుర్కొని యాదించు

యోగ బెక్కయోగ సంకేహింపకుము. ఆ యాదవేంద్రుని పాద
ర్థ్యమే నెఱుంగుచును. మనకు మేలుచేకూడట ధ్రువము.

గర్భము—అర్థమనియిందే జేరిన యారవిః స్వప్నాదో
క్తాదోకాదు! నిర్వచనతోఁ గూడివచ్చినను జంపుటమాట
యిటుండెను. తేజిపాతాజాదగలరా?

మర్యాదము—అన్నయ్యా! జనులు మనకు
పర్యము.

మీ! వనజాక్షుండనెంత చాచుదుఁ దత్పర్యమయ్య

గారము

దును మీరేవురు నేను కాష్ఠికుఁడూ గర్భండు! మది

యానుజాత

ఘనరీరాజులు భుజాద్యమరుణా! గంగామకుం

దాదిగా

మనపైవ్యంబులుగూడి పోల్చిన రణత్నా మందలి

నిల్చిన

కాపున నర్జునుని ప్రతిజ్ఞ నిర్వహించుగ నీరేలు.

మర్యాదము—ఈక్షణముననే మనయ భూమివల్ల
రెల్లరకు వారివారి పైవ్యములతో బయలుదేలి రమ్మని శ్రీమ
ఖంబు లంచెదము. వారు చేరినదీపన వెల్లరును గూడి పైవ్య
రాజుతో ద్వారావతిమట్టడించి యాగో పాలుని కాలుదోలు
దము.

ఆ శుక్తచక్రవర్తియంబుల ఏరాలాకంబులాలించి యు
ధిష్ఠియందెల్లరు ముంది వారల కిట్లనియె.

మాకులా! కర్ణా! సోదరులారా! పోరాటమయం గల
లికా వా రలంపుడు. అరిమ్యుల చాడివెనలంతుమన్న మాకు
నాని క్రీస్తుని కలంపుడెలియ వారనికడ కంపుడము.
కాకకాల్గొనయ్యుట భర్తయని యాజ్ఞాపించిరి.

భర్తయని వాక్యముల మెల్లకును వల్లెయనిరి. అంత
కొలుపుకొలిచి మెల్లకును నిజనివాసంబులకుఁ జనిరి.

—* ద్వారకాయందలి విశేషములు *

తే. 11. శాంతపులుఁ గారపులు నిర్వహింపులును
మా స్త్రీపురమువఁగూడుట యాత్మచరులు
దనకు వినిపించి కృష్ణుఁ డుద్ధవునిఁ బిలువ
వంటి యాకలితోడ నిట్లనుచుఁ బలికె.

పింటివా యుద్ధవా! మొరటి వికరీకము సంభవించిన
కా! నికునుఁ దలమువలె గలియక ములఁగించుర్న శాంతపు
లును గారపులును నిరక్షరములట్లు నూతుకొని పోలవపుల
తో నిర్వహింపుడు లగుచున్నారెల! పోదు కష్టము పొందు
కాళముందుకు. ఏకాకలిమువనైన వారలకుఁ బొట్టవఁగూడుట
యే మిట్టిరీతియు. శాంతవేయలు నన్నారొచ్చినక యెయ్య
డియ నొనర్చుకు అట్టి వా రీవిషయమున నన్నెల ముగ్ధులకు
యేరారు? ఇదేమిదిరీతి? ఉపేక్ష శపిడివాడుకాదు. కార్య
ముఖారహితది. కాకున్నప్పటికిని నెల్లరఁ గూర్చుట కేమి కార
ణమునును? ఇట్టి కార్యము క్రితపును వాచనివిషయములు

యా? ఇతడు బూరకున్నను వామద్రుల ముతది వస్తానరా
కుండుట లేదుకారణము? నమ్మలేకున్నాను. నమ్మకుండుటెట్లు
ఉద్భవుడు—వసుజీవితవయా! నాకును విచారముగ
కోరుదున్నది. ఇందుండియెవరైన సుకరండులగిరి వచ్చి
గాని యారహస్యం తెలుకదద?

క్రికాలవేదియయ్య నాకృష్ణభగవానుడు రాజు
ర్కంబు మదినించి యుక్తూరునిం దిలిపించి యాతనితో నిట్లు
యాచితిచ్చి. పతి ప్రధరణకులతో, కాండపులుసు గారపులును
వేదంవపురమ్ముగఁగూడియున్నారట. నీవునందుఁజేరివిషయం
బులరసి ధర్మతనయాదులకు పాపసేమంబుఁ దెలిసి పాఠశ్రీ
లాభంబులఁ దెలిసికొని రయంబున నిటఁ జేతము. వలెయి
యాతండును రిభానూధుండై గజపురమ్మనకుం జనియె. చ
యాతండు రిత్తురప్రాంగణ ప్రదేశంబుల నిండుకొనియున్న
నైశ్యంబులుగారిచి. రాజవ్యాసంబుఁజేరి జావాలికులవల
ధృరరాష్ట్రునికుఁ దనరాక నిటంగించిలోనికింబువేళిం నాటి
డినుర్ది నిదివితలోదనే పథానుంబునంబునకుంబోయి యచ్చ
గాంగేయ బాహ్లిక బామదక్రాపిక్తాతులును, యుధిష్ఠిరా
కాండవేయిలును సుయోధవాది కుమారవర్గంబును ద్రుపద
సౌబలసైంధవాది బంధువులును మత్స్య మృద మగధ మాళ
వేశాళవోర కుశణ కాంకణ కోసల కుకుర కురుకమాళా
వానాదేశాగరరాజవరులును, విదుర సంజయబుంగ్ లున వనర్ధ
నింజాసెవాసీమండై శేరోలగంబున్న వైచిత్రవిద్యుకకుంబు
మిల్లి కాంతయగాంధారీయాదుల వారింగిసంబు గావించి

తక్కినవారలచేత సంభావితమై తనకనుర్పఱచిన కనకసింహుని నాసీనుడయ్యె. కుశలంబునకుఁ దత్తదుచితాచారములందును మొదలవారకక్రమఁ జక్రూరునితో నిట్లునియె.

అక్రూరా! నీప్రసార్థక నామధేయఁడవు. క్రూరదత్త కాకుంటనే నిష్కక్రూరుండన నున్నా. అనవరతము ప్రకటించిపాదచింతవర్ణాకంబున వక్రమిత్తుఁడవై యుండుకలేననిష్కక్రూరత వలంబె.

మానావయ్యగుశీవారి కుశలంబున నున్నవాఁడని నెడఁబాడయ్యెను బలరాముడు పోల్కముననున్నాడే! మిద్దల కాదనుటాది పాశ్చాత్యుల సాదయలన నుఖలే! సాంకామ్యముదంబుననున్నా రా! అవరోధవనంబెల్లదాను సేనుమేకదా పర్యకాలవేగావస్థలయందును నీవారవిదినవాడకుదువుగదా శ్రీకృష్ణుండు మమ్మిప్పుడైనఁ జలంబుచుండువా?

అక్రూరుడు—యథస్థిరా ! ఎట్టిదక్ష చేసిరిని జన్మరక్షించుట కిట్లనుచున్నావా? దూకును పోరిని శతమున్నదని యెవ్వరకలగు? ప్రేమతోదుమ్మారడనుగాన ప్రొద్దుండఁబోదు.

యథస్థిరుడు—మహారా! దూయోగనునంబునకే గారణంబెది?

అక్రూరుడు—కమలమహా! దూకును భారతరాష్ట్రలకును నెత్తము పంభించిరిట్లు రాదుల మూలమున ముహూరుతమెల్లఁగి పంకసింపె. మించినచైతము తగదని యెఱుఁగుట గ్రహించి వెన్నుల బరింప నొందుట కేమిదా?

చిత్ర భాగము.

కంటని యోరేను మిగులవార్ధించె. రాజనివసామ్యులతో
నిలఁ గూడియుండినట్లు చావులు తెలుపఁ దత్కారణమే
యో యోరేని రమ్మని నెప్పుంపె.

ఈప్రక్కకు భర్తనూనియుఁ దక్కినవారలును బి
లాదీ తదప్రసేపిన తుక్కోధనుకీర్తినియె.

ఈవరుకనును హయంబునకి యోనెంబునఁ జె
నెన వచ్చినమాతలకుచే గుట్టపు నురుపు యెటునిలో
నర్థమిడుచున్నఁ స్పష్టవిశేష్టయింబడవట. చావఁ గిది
మానిములో నీతనిం క్రుంకునని కృష్ణుడు శేఖరమూనెనఁట
అత భయంబున నీరెండు మాగాఁడిని యుండఁ జేరి యె
యంబువేరె. గాండ్ని కరుణించి కావనెంచె. శేరగాడ్
రక్షించుటకు మేమందఱ మిందుఁజేరిని. నెఱుకులే
ప్రతిష్ఠ మానుమినుము. ప్రతివదిడిచి యిరినిని కాను
మందిరనును. కాకున్నరగము నిజమినుము. రేపలలనఁ
నెఱిగిరని నింపుమనుము.

కా. ద్రోగారానియెను భీష్ముడుగృహుఁడఁ గట్టుదట్టు
సుండుకొ

కా. గోమాకృష్ణభర్తజరణలు వానైడింబుఁడఁ
ద్రోగియు

క్షోణివాళుఁడఁదనియ్యఁగ రిజొంకొఁ యిళా
క్షోణి

వేలుధ్యానముఁజేసి గొల్లనకులఁ వేఁగుచుట
కయ్యులు

కావున బహుకాశ్రయభవగు నీవు విశ్వమంతయు
తదృష్టిఁ జెప్పి నతుర్థమనిం బంపెదనన్న ప్రతిపదాన్నిఁపుము.

అక్రూరుఁడు—నుయోధవా! రాజ్యమదంబు కన్నుల
గన్పు మునునెప్పఁగఁగంచక కోటివచ్చివట్లు కాన్లేల్లవేలె
తప్పి చక్రపాణి పరివ్రజఁజల్పకును మాన్పు నాబ్రహ్మశ్రేణ
శక్తిమాన! పదునైకోకంబులం బాటుమాటులొసర్చి దేవతల
భోగభాగ్యంబుల చూడంగొనిన రాక్షసేంద్రియ మాంసమాత్ర
మున దొల్లనెనిన పొడిని విర్రును పాస్త్రమశకారయ
వారగలదన్నమాట మఱచితివే! కాలియధనిగర్వమదంచిన
భునుఁడనియ, నామెల్లశ్రేష్ఠంబగు కువలయానీదంబుఁజూర్చిన
శైలియనియ, బాహుయుద్ధగజనఁ జూరునిఁ ద్రుంచిన బల
కాలియనియ, జరాసంధునిఁ బడునెనిమిదిమాన్లు నిదానము
బాంబోరిన వరాక్రమకాలియనియ, దోశ్చక్తిని బ్రహ్మాద
మున నారనిఁజ్ఞవాఁడు లేఁడనియ, కూలవాణిఁజంజిలివాఁడు
పలికుతునిగోఁగూడి యాపాపంబున నెదుర్కొనఁ జాలఁడ
యొననియ లోనుగాఁగల పారివరాక్రమంబులు వినియెఱు
గరా! కాగుగ మంజునంబొదప్పఁడు అరేచదకుఁడు. పాడితోడి
తెగ పాముతోడచల్లఁటయని నమ్ముదు. అతని నెదుర్కొనుట
యని నిలిచో డిగొట్టుకొనుటయే. కావున విూరెల్లకు నీభూ
నిభునిం దోడ్కొని శ్రీయఃపరిపాదారిమిదంబులపైఁబడి శరణ
ముపేడుఁడు. అరేఁడు రక్షించును.

దుర్యోధనుఁడు—నాయవా! అక్రూరా! అమృతపుట్టి
యైకమామిదగ్గఁజలఁయి పోగఁట? కొనునెమి. మగటియ

యన్న మోక్షమృదివే మగఁటియి, వారిచ్చుటకు వచ్చినయెల్లఁ
నూర్చిన యేమోఁగలవలకారి, బండివిగసికొన్నవ లలనరాక్షస
కారి, మద్దిచెట్లం దెగ నేసిన మహాబలఁడు నీటిపాముం బంటి
నీటుకాడు. వారిసహాయంబున నరకాదుయెఁగూర్చిన నేర్పరి
జర పంథుని భాటికోర్వంకాలక స్వప్నానంబునుండి తోకముద
యకొనిపారిపోయిన వరాక్షసుకారి, నీస్వామిభక్తి మెచ్చి
తిని, నిన్నుఁజూచిన బ్రహ్మకలు ప్రేరేపిణిజాలుచుదుటంబట్టియె
కొండలమాయకులుకృష్ణుడన్న సంభవాదింతవాడని మోక్ష
భోవుచువ్పారు.

కృష్ణునిపామాన్యమానవునిగ పెంచి కరిచాపించుచున్న
రాజాజవాక్యంబుల పరకుశేయక వాగ్విద్య దృఢీకరించి
యెఱుఁగుఁడు భీష్ముని దిక్కుఁజూచియిట్లనియె.

మహాత్మా! ఈరేకు మహాస్థాత్మంబై కృష్ణువరాక్షసుం
దెలుగక తూలవాచుచువ్పాడు, అవీరాక్షసకు ప్రభావంబు
తయకుచెల్లంబు, ఉక్తుంబైమానందనందనుం బోక్తమాంబు
రగభూమిం జేరిపాఠజూచిన నిలువకోపఁగలవారెవ్వర
కావున వారినికో వైరముడిగి శరణుఁజుట్ట శేయము.

అమానుషు భీష్ముడు తనవల్కులకు నిశిత్రుఁడై
యన్నకుండుటం గాంచి ధర్మరాజుచుల ముకులక్షింది యిట్లు
నిజెను.

పాండుకుమాదులారా!

౧. హరిదాసుఁ బ్రాణబంధువు

గురువుగ నివిభుడు రక్షకుఁడనై మిమ్ము

పురః సూర్యన్తలనేళం

జలయము గ్రహించినందుకా యిదిదలచుకొని.

అట్టి శ్రీకృష్ణునిపొందు మందిరో భారతరాష్ట్రం పాత్ర
మందిరో యోచించుకొనుచు. దీని మీకు నిమిత్తమాత్ర
మితలు, ప్రహజవైకులు. ఎట్లయినవికను అందునందకు
నకును నిమిత్తభేదముః గల్పించుటకే వీరి కీయవ్యాజ్యప్రేమము.
మురీధకుని కయకు మీకు మాకులుగాఁగనే నిమ్ము
మందిరి మీ రాజ్యమనవారించుటయే వీరినిర్వితార్థప్రాయము.
అన్వనీలకంఠుః శేషట్టి జీవజీవందకునికోఁ గయ్యంబునకు
దిగుట కర్తంబుగాదు. సార్థ! వాచకులులాలింపుము.
మొదలను చదువుమానుము. మరలించి మేనమామినే
నవారించిన యాతనికి నిరంతరంబువారు. పాఠి కరణు
కొచ్చుటకవ్యము.

అర్జునుడు—అక్రూరా! గ్రహించినవాని ద్యుతయ
మట్టి వ్యామవిమధంబుగదా. సర్వభూతాంతర్యామియగు
వరంభాముఁడనుచేరిం శేషునియ్య.

అంతట యుధిష్ఠిరాదులు రమావల్లభునకుఁ బెండ్లి
మని అక్రూరునితో వేటువేటుగఁ దమకలులవినిపించి తమ
మీదు నోటబుద్ధియందుని వారనిపాదపన్నిధిఁబాసి యొనర్చునప్పు
దిధ్యుత్తధర్మముల తెలుగెట్లొచ్చెదమని ప్రవచయంబుగ
నిన్ని వింటియనిపిరి. అక్రూరుండును రథాకోహంబుఁ జేరి
రయంబున ద్వారకాపురంబుఁ జేరి మురముధకుని పాదపని
సిదిహంబులకుఁ బ్రొక్క యనుమతిని సర్వావసంబునవానియంద్ర

పోదరులును నందమణునుఁ గొల్చునున్న ముఠాంఠికునకుం
గరిపులునునందరి యాంచియు పేకోలగులునందరి నిశేషం
లుల వివిధింక నొకరిడియె. కమలదళాక్షుడు మన్మథుని
నను దిత వీరాలానంబులకుఁ జటువచ్చుననివి ప్రానిశేషంబులం
జెల్పుచునియె.

అక్రూరుడు! వద్దవరాహ! నేననుదెంచునపుడు ధర్మ
జనులు తమతో విన్నవించుచునిన వార్తలాలింపుడు. ధర్మ
కాండెట్లనియె.

“తేను కలటమున మా మునునిఁ జేరి. అభయము
సంపాదించి నిడవాడుట ధర్మవిరుద్ధముకదా మునుది శుభ్ర
తరకీర్తి జగదీశలసంపాదపునీపు. అట్టివాడు శరణార్థిని
ప్రోహిషిస్తున్నాడను నభిప్రాయము నెడమిచ్చుటకు నీవుకూర్చున్న
సింహువా? ఏకశరీరులై మెలగిన మీ యుదువునకును మో
వృపుని కక్షించునెడ భేదాభిప్రాయము లేర్పడినాగరంబునకు
గడంగితిరనిన లోకులు నవ్వరా! మేనర్త మనమామి
విద్దలమనుమాట మునునకుము. మీసాదభక్తులయెడ ననయం
జాపునొక్క. ప్రతిస నువసంపాదించుకొని భాధపునిఁ గాత్రము
మునుదిమాటఁ జెల్లింపుము.

భీమండెట్లనియె “మామున్న గారి మెల్లనిమాటలన
మేము భయమున గలగల వడంగితి యనుకొనకుము. బంధు
త్వంబున కెడకాటుకల్గినను భయద్రోశమున నట్లననని నమ్ముము.
అట్లునుండు గాత్రమున్న మునుకాపుని బ్రహ్మసూక్తులతో
నేకమైవచ్చినను ప్రాయు లకేకము. కావునఁ గూడినకలిం

చుట యుభయులకు నయంబు. లేకున్న వాలాత్తును నట్టుమని
రాక్షసులును ధృష్టికెచ్చుకొనుము”

అట్లుకుండిట్లనియె. “పిల్లనిజేంచిన తెచ్చులియయ్యె నను
కొనుము. నావృద్ధి! కేవలమారకారణంబున. యిందయో
విద్వదయో పుడమితేదీనిగాచెడవంటి. నా కుమంత్రాణులు
యెందులకవరకు వారనిగాచుటనావిధి”

బలరాముడు—నీమి కృష్ణ! తూటాడకున్నావు? అక్రూరునిబల్కులు వ్యావరేమియని యనుమానకడుమున్న
విన్నావు. కాకున్న నీవు నీవారనిపెచ్చుగవచ్చిన కాండతే
యిలవల్కు లిట్లుంగనకు. కావలెని యవకాశముఁదూఁ
తము. కాండవయ్యముండు. నీమూల కేమరాదువా? ఇదేటి
కూట! అక్రూరా! అపందర్శంబులాడుచున్నావు. నిమరయం
కున్నావా? కలవరింకమాటలుకావువా? నిరీక్ష్మికాచుట
నీకలరనుధర్మము. ఆకనివతిష్టగాచుటనై నీకతివనిష్ఠిం
కుకొనుటయొక్క. గారవాల్తులకు గారివహానివేకూర్చుకొనుట
నివసిద్ధుడనైనంగలకు. కృష్ణ! నీవునిక్ష్మియణుగ కిదెత్తుం
దేవు. వారామూల వనకమిన్నకు. దనండులకువగడుచున్నాను.
కృష్ణ! మునిగినదేమి? వారిమాతరానీల? వారికిఁ బ్రయాస
గల్గింపజేల? నీవేముచ్చుండుగ నీగి యాపదలు మూడినపుడు
మీరందితకమునుదురోగారో తరిక్షింతులకల్లానర్పితని ఏదో
యోచాయెంబునెన్నుము. విన్నవ్యకు నేరెత్తిరెక్కింగకు.
విద్వదేకు వచ్చినమాకువచ్చును.

కృష్ణుఁడు! అక్షయ్య! నీకల్కులు వాద్యంబయ్యెడి.

చిత్ర భాగము.

వారిమొదలు గల్గిన యుద్ధకారమున నే నెట్టికార్యములను
మొదలుపెట్టెను ; నిజకారములు వచ్చుచున్నవి వి
ప్రతిష్ఠ పరకుచేయు మీ కెల్లరకు సహితముగ కార్య ము
య్యనని యభిప్రాయము నూర్చించితిరి. మర్యాదవాదు లన్నట్లు
కృష్ణుడన్న వల్ల నెట్టికొల్లఁడని మీకును దలచితిరి కాఁబోలు
అర్చికాంతమర్యాదులై చరించిన వాఁలట్లు మీకి నే నె
ప్రతికూలస్వభావము వహించియుండు? అక్రూరా! కరణా
తుని విడిచి భరతకులంబునకుఁ గళంకముఁ జేఁబొందని యు
నుఁడ నెఱుగ!

బలరాముడు—సోదరా! సాత్త్విక! చూచితివా యి
యనుమానము?

కృష్ణుడు—మర్యాదచిత్త! అట్లునా! విప్రీయముగ
నవ్వించించితివిగదా! నీ విసయ్యులవర్తనలులు నిక్కువంబు
లనుకొంటి. నీవు ప్రాణమిత్తుఁడవని నమ్మియుంటినిగాని, ఇట్లు
భంగపుత్తులని తలంపలేదు?

బలరాముడు—ఇది యంతయు నీ స్వయంకృతావరా
ధము! సామునకుఁ బాలుతోని పెంచినట్లు లాలనిఁ బెంచినట్లు
అతని దుర్గుణము లీనాటివైనను నీవు గ్రహించగల్గినందులకు
మెతోడము.

కృష్ణుడు—నే మెవర్చిన మహావకారములైననా
లంచి వాకిత్రుని బడవాడి యుండువచ్చునో? స్వరాధంబు మి
నంది వాతో, గురువుఁ గూటదుం జేసితినిగా! నీచేతుకరిష్ట
లకు లోటు రాఁగూడదేమి?

బలరాముడు—పాండవేయుల ప్రాణమిత్రత్వము ధర్మ
త్వము బయలుపడెనా కృష్ణా?

కృష్ణుడు—అన్నయ్యా! అశవటాత్ములకు మహా
శక్త్యంటుగలదు, అసంరక్షరాక్రమివంతులమని వారికిగల శక్త్యం
ను సర్వము ఖర్చుబొనర్తు. అమరాధాత్ములకు వివాళికలంటు
తమిరించుటచేతనే దుర్బుధులు దూర్భుతిమొనరి. అన్నయ్యా!
పానిమ్మ! దూతనుగూడ రానిమ్ము. అప్రసంగతియోచింతము.
శుంభుల మనము కొలుపు చాలింతము.

వివాదపుని రాయబారము.

అక్రూణం దక్షిణదిశకు ధర్మరాష్ట్రండు విదురసంజయు
నిహ్నుడులతోడను, గాంధేయాగ్రజానితోడను బ్రసంగించుచు
తూర్పుదిశలోని క్రపంశములవలన గృష్ణుని కోర్కాన్ని రగు
లుకొనుట నిశ్చయించున కటకట! బడుచుండె మయోధనా
మల క్రివమగు కనుదిత సందౌషణములచేత వ్యవహారములు
ముదిరెననియు వగవఁదొడఁగె. తనవారకిలలప రాక్రమమువశస్స
తగల్గుములు ముండనియుఁ బరిశాలనాధారేయరయు రాజ
నితియు నముంగరనియు విలకించె. కుంతివంశదునితో వక్రూ
యందు కొల్వనం దెల్పినదంతయు నిజము. కృష్ణుఁ దేలి
తేయుఁ దన్నుమాట వాస్తవమని యాందితేయుండు పరిశ్ర
మదెల్లెనను మన మివ్వుడు వినయవంతుడను వివేకవంతుడను
విరరగవారియుఁ బరేంగిరజ్జుండును సర్వసంధుండును బుద్ధి
మంతుండును గార్యధురంధరుండును ముగిసవంతుండును నగు

నాకనిని రాయరాజుగఁ గొమ్మని కడగనువు బుచితముగదా
యని యాంబిగియుండు వర్తి ముగిచి నిట్లవియె. ఆరాజురా
జుయే నమస్తకార్యములు జక్కఁబెట్టి ఫలసిద్ధిగాంచి రాగ
మిడు. అట్టివాని నొకని నియోగింపుడు. వైశంప యాతవ
వల్లభుని కడగనువుదము.

దర్శనాజ్—రాజా. ఈ దూరకార్యంబునకుఁ దగిన
వాని నొక్కనిఁ దమకు పేర్కొనం బ్రార్థితులు.

శంకరుపందరుండు కాంతేయాగ్రజున కిట్లనియె.

ఇట్టికార్యంబునకు దేవతలకిని నతేయుండును, బుద్ధిబల
మున బృహస్పతి కి దేవందగువాఁడును, చరింజని స్థిరభావం
బున వచ్రశేషంబున కుద్దియందగు వాఁడును నగు సహ
దేవుండే తగినవాఁడని నా యర్థిచాయమా.

అందరివారిను భీష్మవార్యమున తలదూగిరి. ధర్మ
జాఁడు సోదరుం దిలిపించ వా రారని వాసుదేవుకడ వరింపు
మని మడుపులు కొన్నిటిందలికిరి. అట్లారం దండజీవల
నదుక్షలం గొని సమనద ధర్మజం దారనిఁ జేరఁదీసి యిట్లనియె.

॥ సహజేవ నీ నచనముల

కు హలాఽయధ కృష్ణసార్యకులుఁ బ్రయత్నమా

ది పారికుమాదులు నరికుడి

తస్మాదయురై వర్కినను తెదకును కాల్కిరే.

అని బుద్ధులు గఱచిన నారండును పందనపూర్వకం
బుగఁ జెనియొగ్గి విని వల్లెయిని రథాదూఢుండై తరియిరే.

అవంతులు గొల్సు ద్వారవరీపురంబునకుఁ బోయె. రథంబు
మొగపాలండి ద్వారపాలకునిచే నాగమనంబు లోని కట్టి
గింది యాజ్ఞవదనీ యాధాపమంటుకొనక నొక మొదలై. శ్రీ
శ్రీ గాంచి కృత్తరణాముందై యుచితరీతి నర్కరంబున
సహజేంద్రుడు భద్రాననాసీనుడయ్యె.

కృష్ణుడు— బావా!

ను! యదమే యత్తకు భర్తవాచనకు సమ్మాదంబు
భీయంబు న

మృదరిల నివారించునే కుకంబు మత్తానమైపో

త్రికాభీశ్వర నూనీన బకులుఁడు బ్రీగాక్కుఁడే
సాక్ష్యపం

వదఁ బాంచాలి నులంగునే వరితనుడ భవ్యాక్కులే

యెప్పుడున్!

సహజేంద్రుడు— దేవరీరయ! భవర్కృపారసమాన
మే మెల్లరము కుకంబము. కన్నులకు నెప్పులనోలె నీవనికం
బును గానానుచుండ మా కావద లెట్లుమోదు?

కృష్ణుడు— సహజేవా! ప్రాక్ష్యుఁడగుంతువున్నది. మన
మింతకుఁ గొల్సు చాలింతము. ప్రయోగపుటలనడి దీర్పు
కొనినదియు సంభాషింపవచ్చును. అభ్యంతర ముదిరమున
లేకుదము రమ్మ.

మురాంతకుండు సాంధ్యక్రియలనిర్వర్తింపి సహజేంద్ర
నిం దిరికించి యాతండును చానును నర్కభామ మందిరం

అన ద్మద్రహాపీతకదిరాష్ట్రంబుల భుజారిరి. ఆవియ్యట సహ
జేవుండు విడిదికిం జని నుఖనిద్రా పరవశుండయ్యె.

యజునటి యదయంబున నవ్వనజనాభంబు గుంధమా
ల్యాభరణ భాషితుండై యుత్తవాక్రూని బలభద్రసాత్విక ప్ర
త్యక్షున్న నికాద్రాదుబగ విలిపింది వారలుం కానుకు గొలుపు
మంటులక కరుగుచెంది తత్తుడుచిత్రావనానీతులై యుండిరి.
అంతః స్పృహః పాండవవీరునిఁ జోక్కానిరా వేరహస్తునా
కనిం బుపెరు వత్తెడిన సహజేవుని హరి కుక్కుడి నయో
గింది మృదునుభురపరప పల్లాపంబులుఁ బ్రోద్దుపుచ్చుచు నీ
రాకకుఁ గారణంజేయి ప్రశ్నించె.

సహజేవుడు— నుకనుభావా! నీవు సర్వము వెలింగి
యొ ప్రాకృతమానవుడల్లు రాజనీతి ననుసరించి ప్రశ్నించితివి.
మాయాజ్ఞానుపారమిది విన్నవించుచున్నాఁడ నాలింపుడు.
కుండిన పురాణికుండగు చతుర్థభూవిభంబు మా యాశురంగ
మునెక్కి శోకంబుల పంచగించి క్రమ్ముక నది వారని పాయభ
వము మాదురవేగంబున యునువానదీ పావనలంబులుఁ దమి
రర్థము విడుచుచున్నరేఱిఁ దమహస్తాంజలిఁ బడెఁట. దానఁ
దమకుఁ శోకంబుపొడమి పాయనుమోదమన్న నరేంద్రుని
శిరముచు మానెముగోఁ ద్రుంతుడని దీప్తచరిత్రఁ జేసితిరఁట.
ఇంతలోఁ గాలకర్మవశంబున మా ధవంజయం దాపురసమోపా
దగ్యములకు నేట్రాడవగ. అజేదది రెలులింగి ధవంజయని
పమిడించి భవదీయనామం బుగ్గడింపక వెలుపుక కరణంబు
జేడివఁ గావంబరిల్లఁజేసె. ఆవియ్యట భయకారణుడెవ్వండ

నియె. గడగజనదంతుడు మారని యాతండ్లనందెల్పె. చావ
నర్థుమందరికిడి విచారించి గయంబున యుద్ధిష్ఠికుంజేరి యాన
వృత్తాంతమును విఃఖించె. అంత యుద్ధిష్ఠికుండును గరిపుర
బునకడకుంచి భీష్మాది కురువృద్ధులతో మంతనంబొనర్చి నన్న
భవత్పిన్ని భాసంబునకుఁబులైందిరి. భర్తనయూదుముఠ్ఠాదుం
డనునో నిట్లనుచునియె.

“నీకడగానిశేషముననే నవ్యవచి నిర్వలాక పూరిన
యందై వెలుంగుచున్నాఁడు. అట్టి నజనియెడ నీవే కియ
వహించినభవింపఁడగద. పెంచినదిబుకనుకకాకుడఅదుల్లె
వ్వాయకు? జేపాడిజేవా! నీ వెలుంగని దెద్దియునులేదు. మరు
వాధికుఁడు క్రొవ్వి నీ కవనూనియ నొనర్చినవాఁడుకాదు. దైది
కంబుగ నుట్టపునుకాదు వీచిన గాడ్చువలనంబడియె. కాన నీవు
మనంబున మిగదూరు చింతించి కోరంబు వీడి యా రవ్య
పైరించి మిడుకవిధుని మన్నించి రహింపుము.

పైమాటలాలించి కృష్ణుడు నవ్వి బలరామాదుల
జూచి యిట్లనియె.

“యూచితిరా, మనపాండివేయులకుదక్కుంగలవానికి
వారికట్లు చెల్లించుకొన నెంతగఁ జెనంగుచున్నాఁ?”

బలరాముడు— నహజేవా! మీయన్న బలగర్వంబు
విరోధియెట్టివాఁడో యరయ? కేరలుమెనిగెట వసుదా?

నహజేవుడు— కావా! నరవాగాయకు నికుపుర
ట్టననమానులే. మనువాధిపుడు బుద్ధిపూర్వకముగ క్రోధ
మొనర్చినో లేక పారపటా విచారించక మూఁజేపు పాద

నేటి మూలనున్న మువ్వలిని జంపెనెన్నట్లు బాహువర్కాకనుమ
జా పెదవనుట యార్యవేద్యులము, ధర్మవిధాంతముగాఁజూచు

సహజేంద్రియములకు నీలాంతరము తక తక నమ
గతుము తరహావమున ర్చి. కృతివర్మ కృష్ణులకుఁ గన్ముగి
సాంబులు రల పంటివసాగె. అనిమబాగులు భుజంబు
ళించి ఉగ్రజేతుండుచేతులందట్లు. అనికదుండు చేతాను
జేరెచి వివాసంబుల వెలివైరుచందె. మువ్వభుమరు చా
భేష్టుండును బుట్లు కటపటాగొణికి. వారణు కట్టకావం
నానర్చి. వార్యుల పెదవినిచెను. కొలువంటిల గునగువల
చెలంగె. అల్లి వధువ సహజేంద్రియ కలయూ వాచి గ
రెట్టె జేసి యుట్టనియె.

“సభాసదులారా! వివాచర్యలు కనుగను విదిక్
బులు. నా సామధావణులకు సభవారెల్లను వివరీకాన్త
లోనర్చుకొనినట్లు గోచెడిని. వాధవ్యులువెంచి యాచగి
బల్కిరిగిగాని వేరుగవెంచకుండు. బల్కురొపాదుల భవనం
వెలిపెట్టు.

కృష్ణుడు—రావా! ఇగహింకకును. మావా
కనురెల్లకు మువ్వలిన యేయగులవంబిచారనియె, మూ
లోకంబులఁ జేతుగత్తు కార్యచేతోధులనియె, వాహవంబు
వర్మకులై మలకులమాడ్చికొని తిరుగునియు వెలుంగ
వరివాసిందిరి. అయ్యో! వివాచమెక్కడ! వివారక్కడ! అ
మండియు వివాచ విద్యకావంబున వెలిగినవారు. తిరు
వొనర్చు కార్యములు గాచుకొంటిరి. రాజసూయంబు నె

మీని రాజాధిరాజులు, మయసభనాస్తిందిన మహాశూరులు, భూదహరణ్యులు దహించిర యఖండబలులు, పంచాలి కరాభవంబు వాడకయవలున వార్జిందలెచ్చిన యక్షిణులు, మిక్రమోపేతులు, అట్టిమీను ముదుసలాలును పదీరసయంబును, కుంభచానులేనుచేయుదురు గాని శూరార్జునులగు నుయోధవాసులు నూర్లురు, అందఱికిన్న మిన్నయగు సూర పుత్రుండల యంగిరాజుల కన్ఘంబు, వసుధాధీశులు బాసటయై యున్నారు. అట్టి మీచే మరక్షితుడగు కృపాయెట్లు పశు పటచుకొని కౌహరింపనగు?

బలగాముడు—సోదరా! నీవెప్పుడునుబెల్లావంబులనో గాలము వృధపుచ్చెదవు. కాశ్యపుము పహించవలసివకల్ల మాడఁ జూతుల నుపేక్షచేయుదువు. నీబలంబును నీవెటుంగవు. నదుల బలంబును ప్రస్తుతించుటలో నిధివి. నీవు నీబంబున నలిగి ఘనరోషంబున శత్రుయగ్గంబులనుండి యగ్ని కణలులఁ గురిపించుచు రణభూమిని నిలిచిరేని యెట్లునుండన నెంత! మిగిలినవారిని మేమును నిర్లక్ష్యముగ నెదిరింపఁగల మును ధైర్యమున వదించుచున్నాడు. అర్జునుడు దివ్యబాణంబులం గెల్చియున్నానను నెదిరిపాలునను శౌర్యంపులేవను భవద్విరోధియగు కృపునిఁ గరుణించెడు. స్త్రీలైన మాను యని సాహసించి రాయకారమంపెను. నీని మాటలు వినుటకు వాకపయ్యము జనించి స్త్రీలకును వ్రాగపాకారణ మగు చుండ నీకడలి మాధుర్యమేమో సావధానముగ వాలకింతువు. ఏమేమో అనులాడుదువు. నీ వాడుడు న్యవళారము

చూచెడి వారికిఁ బాండవములతో నైరమువకుఁ గృష్ణుఁడు
 పంజీహించుచున్నాఁడను నొక గొప్ప గోపమును తెలియ
 చేయుచున్నది. కాకున్న యెందరి చూపకు. వారు భార్య
 రాష్ట్రులతోఁ జెలియ నీయాజ్ఞఁగొని యొనర్చిరాగి వారు సమ
 రణులైనా పామున నున్నారు. నీవు దూరమువలన బ్రేమించు
 చున్నావు నీవన్న వారికి లక్ష్యముండియి నీతోడి కయ్యము
 నకు నెరుగిను నుద్దేశించియే యుండినయెడల యున్నాడు
 వారు కారవేయుల నేలఁ జేరవోయితి? నీయందు నీ పనుగొని
 యున్నట్లు భక్తికర్తలు, గొప్పవిద్యభావము, బంధుభవను
 ననకు, ఉపకారములొనర్చినవాఁడవను కృతజ్ఞతయున్నవారే
 యుండెడల జ్ఞాతుల పాదములఁబట్ట నేలపోయితి? నీతో
 నైరము నెల్లనివారై గాఢ కవలముగఁ బ్రాణదానమునకు
 తేనుటచే మోసపోయి యుండును నుపగి యున్నవారేయు
 నతోఁ జూచుచోల్లనే నీ సన్నిధిఁజేరి కార్యములు తప్పినప్పు
 నేదిత్రోవయని యుండి యుండరాదా? వాని కృతజ్ఞతయునర్హులు,
 నభ్యర్థులు బుద్ధిశక్తులు, యభ్యర్థములని నమ్మి దీర్ఘసూచి
 పొందునుండి తెచ్చుకొనలేకున్నారై. వోటివచ్చినట్లు వారు
 ప్రేమచుండఁగా నీవు దురుమతముచూపుట నోరు జూపియున్న
 నేమో యని పడిలంబుగ రావనుటచే హాస్యంబులాడుచు
 వివేచించుకొని జేలుచున్నావు నీ యుపేక్షయు, నీ నిరర్థకత్వ
 ప్రసంగములును వాకు యిచ్చుటలేదు. కాలహరణమునకుఁ
 గారణంబులగుచున్నది. అభిమానాతిరేకము నీ న్నదియిట్టి
 కోపంబును దిగ్విద్రాంగఁజేసి రోషంబును జంతుకొన వచ్చు

మిడుచున్నది నీ ద్రోహము పైకుటికి మచ్చావలంబును
 వారిపైఁ బాత్రుడనుక వా యాగ్రహవలంబు చల్లారదు. వా
 లోకింబువంగల రాజులన్నం దృగ్గ్రాసములు. ఇందున్నవా
 రెవ్వరైన వాతోడ వచ్చిన రండు. నేనిందు మీముండఁజాల.

అట్లు మాటాయుధుడు రాజాకాదుండై యుండఁజీ
 యుడ నిర్లక్ష్యభావంబుఁ జూపి తా మెక్కడె యుద్ధవస్త్రధుడై
 యేగ నిగ్గువ లేది చదునవఁ జక్రపాద యారవి శ్వేచ్ఛి
 యిట్లునీయె.

“నాడరా! మరక్కరకాలహరణంబునకు పైరింపుమా.
 అట్లునుండవ నాశివాదు? విరుదు.

సో గి! నా సహాయంబు లేకున్న పరుడు నతిఁడు
 నా సహాయంబు గలిగిన వరుడు హానిఁడు
 ఇత్రైఱంగల్ల భీష్ముడు లెఱిగి యెఱిగి
 యేలచేరి యిక్కువ లేలగుచు.

సహదేవుఁడు—అట్లాహ్! క్రుపదునిఁ బట్టిరిచ్చి ద్రోగు
 కర్పించినవాఁడును, మత్స్యయంత్రమును దగ నెసినవాఁడును
 పాంచాలిపై మహాకరులఁ గర్పినవాఁడును మూయిచ్చు
 మారి సహాయంబుగొనను కాఁజోలు. గాంధీవ, దేవదత్తా
 లాతనిఁజూడు. పెరివారిం సహాయఁ బాతఁ దిలేక్షింపఁడు
 ఆ జగదేక విరుండును, అసహాయకూరుం డగు పాదుని
 నాఖండలాదులు మరంబున నెరుక్కొనవోవరు. ఇట్టివిరునకు
 దోడ్పడిచున్న మహావీరుల వ్రథావంబు లాలకింపుము. విత్త
 వాక్య కలిపాలవార్థ మేకత్తి నది స్వీకరింపనొల్లకయూ

జీవము బ్రహ్మచర్యవ్రతమునఁ జరించుచున్న నిష్ఠాగదిష్ఠుడగు భీష్ముడు. అతని బాసోపామృతవివాదు భూవలమంటలేను. బాసాలంటువ దిద్దిత యే యా శ్రవానర్చిత యా యానగానందము నిదివల ది. అలా నిష్ఠుఁడగు? అత్యశుభుడును, అతిరథశ్రేష్ఠుడును మేరుకగధీనుడును, వనప్రదోదాదాత్యుఁ డస్త్రాబులుఁ బ్రయోగించ నిల్వఁగలవారేమిండునతని? గావరాజే? కృష్ణుడు లేననకుఁ గృష్ణుడుగాఁ గలదంకమున వారఁ డయిత నిష్కృష్ణుడు నుమా! కులతేన ప్రకాశముగల్గి యుమాభూస్త్రాబులు వైవస్వతి ప్రకాశించుచున్నాడు. అతని మోలాబడిన వానిని రక్షింప నావిధిలేదునుగదా. ముఠారి! యాతని డిగ్గవగల్గిన యాతనిం గ్రహించు. విద్వత్ప్రభావంబుఁ గోడవడబెట్టించి రక్షింప నునెత్తు వశ్యభావఁ జూచిన పిరి వాచాప్రాధి చల్లఁబడకున్న గదాదండముఁ జేయించి తుత్తమాశంగమునోత విజృంభించు భీమసింహుడు మూకలఁ తెంచుకరిచి పిల్లల లేయిండురో? చేతులు క్రువ్వు పట్టియున్నవి. కనిలేదుగదా యిది పెనుకగం శుంకుచున్న వాయుశ్రుతునకుఁ బని గల్గిం. యాతని వందనంబులకుఁ బాత్రుఁడవుగా నున్నవుగా! కృష్ణాశురఁడఁ జోడుగ నుయోధుండను మగ్ధునియు పిదపినుఁ గలవలంక సిద్ధముగఁజెన్నది. అలధిగభీమండును నర్కపుత్రుఁడనుమిండుబయలు చున్నాధ్యము. దీప్తరేఖలములచే యాత్ర ముడిలేయు. ఇది వాధిమాతృజాండగు సుబోక్తచునిమాత్ర రిటుంగరానిది. అతడ విశేషంబులారనిన బుద్ధియందుఁడ

చిత్ర భా ర త ము.

ప్రాప్తిశ్రుతాశ్శత్యుండగు శత్యం దశయోగం. అహం
కరులగు ప్రభువాదులును, భజనలాభికులగు విరాటాదులు,
పండితులగు సోమదత్తాదులు వెక్కుడు గలరు.

ఇట్లు మామైశ్వర్యముగల ముహూర్తివస్తువున్నది. విజ్ఞ
ముని ప్రతిష్ఠ నిరర్హేయాది ముదంబున నెల్లరు మైనులుది
శులరేణుచున్నాడు.

అ) కవిశీతవంతు భీకరశః దోచకమున్న

లోదరి గాండివ మెక్కిడకమున్న

పటురీర శశివరంపరలు వర్జకమున్న

కాంధపుల్ భరణిమై బడికమున్న

రక్తవాహినులు ఘోరముగఁ బాణకమున్న

పకల బలంబులుఁ జావకమున్న

యావపు బుగ్గపాగాన్నిఁ గ్రాగకమున్న

భృతి వాహినికులు తెగకమున్న

దేవదత్తరసంబు ఏనేకమున్న

తెల్లనజ్జులఁ గొడమల తేయక

మున్న విజయంతు గాదిన యున్న శంక్రమఁ

గావు తక్కిన బుద్ధులుగావు కృష్ణ!

మాబలంబునకుడు దూబలంబునకుడు వర్జకంబున
కుడు బరిమాణపునకుడు గలయంతి వారమున్నది. ఎఱిగి
యెఱింగియాచిదుభేదంబులంపువలంలేని ముహూర్తికి నయ్యది
మాదుఁగొత్త.

అట్లు పల్కిన పహదేవు పలుకులు ములుగుల చంపం
 వలె గర్జరంధ్రులుల పోవఁ గృష్ణుడు తోడైవోకిన భుజ
 పల్కిన కిదియె పలుకు గుడిచి వెళికిన కొకమహిమంబు
 పాడియఁ గోషించి యిట్లనియె.

కం॥ విదనోయ మున్నోక చతు

ర్థమఁ జంపెదవలె విప్రుడు భర్తృతనయె నె

క్కురి పొది సంగరస్థల

మున వందలుఁ త్రుంతఁ జగ్రమునఁ జరిగెతిగి!

దీనివల్లది పహదేవుడు మారాడక పోయివచ్చెదనని
 పందలుకు నితంసింది కొలువుకూటంబునెవరివల్ల రథా
 పాణులు గావించి రయింబునఁ గడివగరంబుం జరుగెంది
 పతరావుకొల్పుకూటంబునఁ జేరి జరిగిన కథాంశంబులెల్లయు
 కమంబుగఁజెరిపె.

అపలుకలాలకించి దుష్టచతుష్టయంబు రీరఁ బునఁ
 బుచ్చుచు గదిలిపోవునము లెండది మరొట్టుకఁపంజావర్చ
 మ్మండు వారలకదల్చి దూరలిక్కార్యంబు లెఱుగెఱుంగఁ
 గ్రతవదగలుపుడని బైదితదీక్ష్యునుజ్జీగింది యిట్లనియె.

“భర్తృవందనంబును శారాశకు ప్రతుర్థవసూరక్షణా
 యు రాజవరుల బాధుల ముక్తుల విందఁబూర్చి. ఇయ్యది
 పహదకాక్షోహాశీసాఖ్యయయ్య. కృష్ణునిగోడ కయ్యంత
 ల్లు దగిన యోధుఁడైయుండుడక్క మరొకంబు గావరాదు.
 పుత్రుల వాహనీకాశీయంబున క్రిగంటె యాతనిఁ బట్టకను
 పట్టుట రావయెన”

అనుమతులు — దేవతరా! తమరిట్లును అనుమతి? యో
గ్యమైనవిలగు వివాహము, కృత్యమును, భయభయమును, రాజీ
కాపునూనుమును, రాజాజును, నశ్వశ్వాదులును, భీమునును
మున్నగు వారందఱోయిండు వాకభిషేకవైభవంబేటిమాట
యోగ్యవిభాగత కీర్తివాండులగు వివరలొక్కరే యావదవి
గదవాడు. వానెక్కుకొలంది నేనును విప్రులతోడంజూరెద.

భీష్ముడు — పారా! వీరలన్నిల్లంగాదనుట నాదుగాని
భీష్మునితోడి వైరము మిగిలినవైరముతోటిపాటిగాదు. కావున
తమిర్దనుని గావను, పంబుతోడను వెదికింపను ఏవేననుభు
కేత్రు. నీవీలుండన యుద్ధిష్ఠిరగువోధనకుశ్మవన కనుని వైభవ
మునకు విరాట ఘటోత్కచులును కుష్టకేతుసును సుదక్షిణ
పంధ్య భగదత్తులును గేకయాలేవును నీలుండును దక్షిణ
య్యండును వింధానువింధులును నూడఁ బనునెనయ్యును న
హిరణ్యకేతులయ్యెదను. వీరలుననును కురు కృపాశ్వత్థాను
కృష్ణ బాహ్లాక సానుదత్త భూకృతప్రభుం దక్షిణ యోధవీరు
లను వంగరంబున నీచెక్కిన గీతని దిగవము.

అనుమతులు — తమ యాజ్ఞనుశీరవానహించెదను. వాకు
నిధియం ఇక్రరక్షకులను నుపయోధులు గావలయును.

భీష్ముడు వల్లెనుని యుదును నహిరణ్యకేతుల
కు నెదంబులది కలుగుపరిశ్రమలకు నియ్యకొనె. ఉత్త
రాజుండును యుధామన్యుండును ఇక్రరక్షకులుగ నేర్పుకు
నది. అంత నుత్తమంబైన యభిమన్యులారకున బాన్నానీ

సీతములచేత నభిషిక్తు మెవని పరిలాక్షాహరి నతిక్రమమున
బట్టించుట.

చతుర్థమని నిర్భరము.

“అపాయమును బాపుకొన నొక యపాయమును
కన్న పాదుం శేరబోవునెడ ప్రేమవదియున్న ప్రాణిపగుట
నిరయము మేమగునో యది యరుమానము అకరణాగ
రక్షణ విరుదాంతముం దభయమునొసిన పిచ్చుట నా
శత్రుం జేయజ్జాలనేని బలు నేమోయని దిగులు. ఈ ది
లువనే రావలెంటును బోనాది యతివిషయముగ నా
దర్శించ నేగినపు డెపుడొకని చూపులు ప్రేమకునా యని నీ
యొంది. యుగళమున్న వాయులటనేనే ఫలానినాశ
శేర్కొనుచు నమసునకు మునుజొర్తిరి. భర్తవందన
భర్తలు విడవలడని బ్రతిమాలుకొంటి. ఈరీతి ప్ర
న్నుడైన పిచ్చుట వాయుపుత్రుంజేమనునో యరు భయము
అతండు కూడఁ గృష్ణునిజే పొరపాటకు దళుకఁ బ్రాణము
కొట్టుకొనుచునే యుండెడు. అండయీతు నమ్మ రక్షించి
గీడరించినా యని వారికిఁ బంచవిష్కాస మదనములర్పిం
వంతసంపనుండఁ గొరివనెడఁ జేనోవఁ బ్రయాణమున
మంట నే నాయవంటన వారేమైన వంతరాయములఁ గల్పిం
కన్నిదుర్మదని మంచపొడవులకు బోధింతు శేమోయని మ
యన వివాదమీర్పడియె. అందు చాకరుకూలముగ త్యవ
రంబులు చక్కంబుచున్న పరియంబున క్రూరుడు ప్ర
తిరుగన యారట తిధికమయ్యె. అయ్యో దైవమా! ని

జ్ఞానము గలిగి కృష్ణువకు వచ్చుటకును రావలయును ఇందును
 దేయి వారెల్లవానా దక్షిణాదుని వలనఁ గృష్ణులకెంపు వివేచన
 పూర్వకమందేకమునుబట్టి వక్షేటఁ బుట్టియించెదరామని సం
 దేహము పొడలు. అప్పుటికిని వవకాళమురట్టపించివచ్చెట్లు
 వాడుకలవఁగల భీతియు వాతరతయు విశేషముననుట “అర్జు
 నారా! ఆనారాయణుఁడగ్రహణనేమన విఃపైదందు విడియ
 వాతరసెన్ద్రామంటన విఃపనన్మిట్లు రక్షించెనో నీటముం
 దెనను కాలముంచినను రారము మీయదియే” యునుంటి.
 “మేముకదించి యున్నంత కాలము నీప్రభయవడకక్కరలేదు.
 విద్యయచేకన్నుఁడవైవర్తింపు” మనివాతలవలాడునడఁ ఇం
 కలుకొట్టుకొనుచు వార్తింపుచుంటి. కానికృష్ణుఁడు నూర్చి
 భీష్మువాడు వల్కులు వాకధైర్యముఁగల్గించుచుండఁ పరా
 ద్భయము రాదుకాగ్గ నీ నవ్వివదవవారని రాదుకాంపు
 విశేషములు లేటకలదునడ నేను కొనయాధిరవోగొట్లు
 కొనుచుంటిని. రణరంగమున భర్తలందొక్కనెల్లఁ గనినను
 గడవన్ని వదిలివడి వికర్మమునది పోపొచ్చుని వాకుచ్చాన
 మునిఁగియొక్కదినా రక్షిడ నర్హుకొందుకేమోయని కహ
 లహావదిరి. తుదకు వాక్రయానయింకయు వ్యర్థయయ్యె.
 ఎందలిపాదములు బట్టినను కేవలములరక్కవయ్యె. నిజ
 కాంధవానిని నాలుదిద్దలను బయలుదేరి వచ్చువాడు నీక్షిం
 తునచ్చులయె కడపారీచూపులయ్యె. ఎంత్రొందమోదఁబడి
 నను నుమేరులరక్కపోయెగా. పైపెద్దిదడునానైయను
 నులు గోలుపోవకున్నాడు. దినమునెంతలు ననుకొనిన

విష్వక్సయోగః శిఖామణులు స్థిరబలేమ? వారిలు దలచు
వారెవరు? నేనట్లుగాక విరస్మిణోయ్యుడనైయుండు పాపాభ
ముడగు భక్తుడన నామూకుడ. నామూలమున
కాండన కొన రూపవలంబున యోగానుయోధులును
రాజాధిరాజులును మిడిసిరిను వ్యాధిసంపాదించుకొంటి.
వీరల మహితలలోనగు వాడుబలగము నాకు విర్యముగ
శపాతకు లొనగుచును" ననుచుజతుర్థను బాశ్చలో నా
పాపమః తన విడిదియందుండు నెడ నాతనికి భేరిసంబువిడి
నయ్యె. అదెవ్యాధి యని విచారించనక్ష నానుమతః బున
కుశ్యోధకుండు వెలసైన్యాలువారలః సురుక్షేత్రంబునకు
కడుపుఁదని భేరియోగించుచున్నాఁడని తెలిసికొనియె.

మణునటివాటి ప్రభావంబున వెలసైన్యాధిపతులును
మదితరగి కలంకృతులై పరమసంశయంబున నిన్నుదులై
యుండిరి. విజయుండంతిపురంబునకుంబని కాంధారి ధృతరా
ష్ట్రులకును విదురసంజయులకును వేరెద్యులైతము నిన్న
నించి యుదలఁ గొని నెడిలి భూసురాశీర్వాదంబులును మంగ
ళపాతక గీతాంతంబులును కుములంబులై రోదసిసిండ్ల నిజ్య
కథామూధుండు యుదయాద్రిపైఁ బొడకట్టు చందభాసుండ
నుంజోల భీష్మదోగ కృపాశ్వత్థాదు కర్ణగోధారరాజ
రాధేమాదులుం జతుర్థసంతుకు యుధిష్ఠిరాది సోదరులును
కమితకు చందంబుమెలయ సామజసైంధవస్యోదనామూధులై
లోదరా నిజరాజభానియగు మాప్తిపురినిర్గమించిరి. అర్జు
నిదుగులుకడుట నెక్కురువానగురియట యున్నగు కతుభంబు

లంగాది యెల్లరయోర్ములు ఛాయలునొండె. కాంతవనాన
మరలనువ గ్గాండీవి మనలొచ్చారంటులకు కాంతివిభావంబు
గాలింది ముందుకు నడిచె. విజయమంతటి కావాలనే
శిఖ నిండంటులు నీళ్లునుండ నేనలు గురుక్షేత్రంబు
నీరుజేరి. అర్జునుడాత్మస్ఫూర్తావారంటునకురక్ష గా మూర్ఖు
ధృష్టదేవుఁ, వాగ్మేయంటుని విందాడు విందులను, దక్షిణ
గంటుననుదహి నుని, వైర్వరి ప్రదేశంటుని నీలుని బిల్వమధ్య
టునఁ గేశయలను వాయువ్యంటున సంగాధీశ్వరుని, వారిమధ్య
టునఁ బాంచాలరాజుకుశ్యవల్లభులను నియమించె నుయోధుని
నియోగంటున నేనకులను వేలల వదార్థంబుల వలయ
వారలకు మెనెంగుచుండిరి. ఎల్లజనంబులును సంగోష భంక
శ్శులైయుండిరి.

అట శయ్యమవిధుఁ దాత్మవచనలచేఁ బాండు
క్రతులు శయంతనంచకంటునకుంట యెఱిగి నవ్వె. పిదపఁ బా
లువుకొంటునకుఁబని బలభద్రరాక్షస రావించి నైదులు గురు
క్షేత్రంటున శేత్రందిన విభావంటునంతయు విఁపించి మన
చ్చటిఁ బోవలయు; వారలకు సమానులై మనయోధు
నేర్పఱచెదనని హుయోధున కిట్లనియె.

“భీష్మునకు నీవు, అశ్వత్థామకు వ్రేనేయుడు, నృకభ
జాదుద్రోగునకు, చేకావనకు బాహ్లిక రిమచాతునకు, ఎదిరి
ధ్వుండు కృపునకు, నుద్ధవుండు మధ్యేంద్రునకు దీప్తిమఁతుండ
రాజరాజునకు పాంతుండ, సూర్యరిషయునకు, బుష్పగుండ
పాంశ్యధూపాలునకు, గాందినీనుతుండు క్రురదునకు, మనం

మోడు నువ్వులునకు, నృతవర్జ శిల్పమునకు, కుటుంబ స్రావ్యమునకు, అర్జుననకు నేమనఁ జాలి నిలుచువారము. తిక్కిన వారి నట నిష్ఠయించుకొనవచ్చును. చాతుర్ధేష్ఠ! ప్రయాణభరితయింపుము."

అంతః గొలుపుపాలించి కృష్ణుఁ డంతిశ్రురంబునకుఁ జనియె.

అయ్యవనరంబున యదువృన్దిలోఁబంధకాదులు యుద్ధభిన్నులులై, కృష్ణుఁడను నెముదిరి కృష్ణుని రంబుగిరించి యుండుపురంబు పెడలె. నకల సాధవయితలై గరుడశీతనముతోఁ బ్రకాశించుచున్న తేరునకుఁ బ్రవీక్షింపఁ గావించి మహానీవరం దీవవలంకొని కృష్ణుడు రథారోహణంబుఁ జేసె. బలభద్ర సార్థకీ ప్రభృతి గ్రాహ్యవారంబులు ప్రహృష్టు సాంబసామిగ చాతుర్ధేష్ఠుడి కుమారు సంఘంబునుగూడి రమతమ బలంబులుగొల్ప నిజ శీతవచ్చిత్రచాయరి శంఖ శిరస్త్రాగతమృత్రాణ, భమర్పణాది వానావిధవిష్ణు చిహ్నరంబులగు రథంబులెక్కి నుంబడించిరి.

ఇంద్రిధంబున విశేషబలముగల కదలి రాజమార్గరంబున బల్లనల్లను జనుచున్న కంపవైరిపైఁ బారపుణ్యపురంధ్రులు కనకయయసాధాగింబులనుండి జయజయధ్వనలొనర్చుచుఁ బుష్పాబులంబులల్లిరి మేటికయ్యంబులం గెల్పిన హాకారవచాండవేయుల గెల్పుటకుఁజానకవలయవా? ఎవ్వరినై నిందులోని వారి మెక్కరివంపినఁ బాలదాయని కొండజరుఁకుండిరి, అట్లుగాదు, వారలలోను నదీనందనుఁడు, క్రోగాణ

మృదు, కర్ణుడు, అశ్వత్థాను, భీముడు మున్నగు బలాధికులధకులుగలరని మఱి కొందఱనుకొనుచుండిరి.

అన్విధంబునఁగృష్టమౌన బంధు భ్రాతృపుత్ర ద్వికాశి జవంబులు పరివేష్టించి గాలున శమనశంఛకంబునకుంజను దొనియంతకమున్న వన్నివ నిజశిలింబునం బ్రవేశించెను.

ఇక్కడఁ బాండవసృంభాసారంబున నొక్కరమృత్యు ప్రదేశంబునఁ గరదీపి కానపానంబులు పెలుంగ బాష్ణికాది కురువృద్ధులును, మ్రుగదాదిచంఘ్రులును, ద్రోణాది మాన్యులును గల్లాది క్రభ్రులును, ధర్మజుయోధవాది పౌత్రులును పరివేష్టించఁగాంచనవీర్యులున గాంగయం దానీయందైయిండ్ల వాతనిలో వర్జుకుండిట్లనియె.

“కాకా! కృష్ణుడు నిజబాంధవాళితో ననైవ్యంబై యుల్లదీ విడిసియున్నాఁడు. మననైవ్యంబు పోయివైలక నమృత నిక్కునుచున్నాను”

భీష్ముడు—పరియే. ఇవనాధులను యుద్ధవన్నద్ధులఁ గండనునా.

అర్జునుడు—పార్థినోత్తములారా! దతుర్ధవభారము నునఁ బ్రోచుటకు నేమహరిలోకయ్య మూరంభింపనున్నాము. ప్రాణంబులు కృణప్రాయంబులుగ నిక్పముంచి యుజ్జేకపూరి తులై పోరగల పాదుర్ధముగలవాడు ముందుకు రండు. నిజంబులును గూర్చినింజనీండు వాడుకెనుకకు మరలుఁడు.

అర్జునుని కలుకలాలకించి యిందున్న వారెల్ల శేకకంఠమున నిట్లనిరి.

క. "మర నాభరణము వంగర

ధరణిం బ్రాణము లొఘోగదముగా చింత

మరణింజీ యనమ వలు

తెలుగ ము పిల్లల మమ్ము నిల్లాదంగర"

అట్లనిఁ గయ్యెంటునకుఁ జయ్యెన పంపింతులై కంఠని
వారల వద్దనుం దరివె.

మఱచినంటున నూర్వోదయ కాలంటునకు విజయం
శక్యమూర్తియై వెలువడఁ జతురంగబలములు కారంగంటు
నకు నకువందొదంగ. భీష్మానులును భారతరాష్ట్రకేతరులును
శీతయ మహిపాలునును వానాదేశాధీశ్వరులును దనునకు
చతురంగబలములు గొలువ సంగరోచితలావంటు లామచు
వారని వెంటదొరు చుండిరి. అంత నద్దేక్షేంద్ర నిరదనుం
డందజుం గలయంజాది భీష్మపారిశ్రీ మానుషపూర్వహంతు
తన్నదపనితెల్పి యనుజ్ఞవదనీ వివిధ శస్త్రాస్త్ర ప్రవీణులైన
విరబలులు సుకుమారదేవ కేన్ద్ర వాణిం బ్రాపున వాయు
దేవతలైన గుఱ్ఱపుడశమాలుఁ గుమారులబది వారికిం గాపుగా
కలహూనులచే దూరు తేలులునిచి వారికిం దోకుగా గళాయా
నులనుండ నియోగించి మానుషపూర్వ మునఁజె దీనిఁ
మొందట గాంగేయ రాధేయలును బానును వామభాగంటున
నురుక్మపాశ్వత్థానులును దక్షిణపార్శ్వంబున భీమధృష్టద్యుమ్ను
నుటోత్తమలును నకుమ యాధిష్ఠిర, నకుల, సహదేవ,
మర్యోధన, మక్కావనవాదులును జతుర్థనుండును నెనుక కాష్ఠాక
సోమదత్త భూరిశ్రవులును నిదనెడం దక్కిన వారలు రను

తను తనుకాని తిరస్తాని భావనాని కూడానులు ధరియి
చి హస్త్యశ్వరభావనాని ఏలానానలు నిగుడ వడను
ముగంతై యుండిరి.

అటఁ గాంతయు లామోధనంబున శీతంబు నిధం
టింగి బలరాముండు పొంగి బలంబులు వెలువడ వాడైయెవం
గ. గరుడశీతనంబు గగనంబున వెలుగఁజేయుచున్న యిరవం
బును పారి యిధిష్ఠించి హంపవ్యంబొరై. నీరముపలంబుల
జేటాని భీకరానాడుండగు బలభద్రుండు ప్రళయకాలమందు
తో యనం బ్రవేశించె. శత్రుసాంగత్యమున నిర్వోధిఁ గా
యింజోయనగువృ సాత్య! యుద్ధభూమింజేరి. మర్వ్యశీత
ముతో యోధావధులు వెంటరా బ్రహ్మహ్నిండకుదెంచె. వా
తయంద కవిరుద్ధవృద్ధి కవిరుద్ధుండును, మహాబ్రహ్మలాక్ష్మ
తోఁ జాగుభేష్ఠుండును అంబులోచన ప్రతిముందును వా
వశీభిరురంధరుండును నగు సారముండును మున్నగుచారు ర
రంగంబునకుఁ జేరిరి. భానుదేవుండును సారముండును శతదేవు
డును వహాధియుఁ జిత్రబర్హియు నాదిగాఁగలయోధులు క
తను సేనాసమేతులై సేనానాదంబులు సేయుచు కంఠంబు
జూరించుచుఁ గృష్ణునింజూడి చనిరి. వీరభటులంగలిగి యె
లేక ఘోషించు విజయభేరి మృదంగకాహళాదుల యారవ
లుల నవారి యిటువది యెఱ్ఱహేలుల వైశ్య నముద్రం బుద్ధున
కుంబు ముంపుటకోయన బయలుపడె. అంత వాచారి భాం
వేయుల కూనువహ్మహమును గాంచి నైకులు దిగ్గజ
నొండమాకుచలవృద్ధాహంబునుచా నేర్పరచె. అట్టి ముగ్ధరం

చిత్రభారతము

వకు ముగ్ధున్నదామను, బలభద్రుండును, సాశ్వతియు వాన
భాగంబునఁ బ్రద్యుమ్నానికుఁడ కృతవర్మలును దక్షిణసార్వభౌ
మున గజసాంబ రాజభేష్టులును నిధ్యురజ్జ్వలమున బంధుని
త్రామాశ్వ పహితుండై యుగ్రసేనుండును అశ్వాత్థాగంబు
నుద్ధవాక్రూర జీతానసారణాదులును నెడనెడ బృహద్యాద
భానుజేవాది కుమారులు సుజయించుచిరి.

వీరల యుద్ధంబుఁ దిలకింపఁ గుమాహులులై పురం
రాది బృందారకులు విమానాదూఢులై యంతరిక్షంబు
నిలిచిరి.

మోహరంబులు లేండు నన్నాహంబునఁ దారసిల్లివఁగ్న
మ్మండుసాంచనవ్యంభాత్రైశాంజ వేయుల సైవ్యంబులితరనామ
నకల యాదవసేనయు నుత్పాహంబుతో సింహవాదంబానలై
అరీరిపారిసేనావీరము నడతెలుఁజూచి కోపాద్రేకంబునదుర్బలా
కాంతుఁడు దేవదత్తంబొలై, గురుఁడు, కృత్రుఁడు, ప్రాణధర్మ
పుత్రాదు లమ్మకంబుగా కంఠంబుల మోయించిరి. అనకుయిం
బున దుశ్శాసనుండు వానవింశేరవచ్చి సెలవుఁగొని సేనాసమి
తిని రయంబున రణంబునకుం బురికొల్పె. వారునునుల్లాసంబున
యాదవసేనందాస నుభయ సైవ్యంబులును జోరలింపిన యా
జాతులరీతిగను గంధసింధురంబుల చందంబునను గొదమని
గంబుల తెలుగునను దలంచడిపోరి. కయ్యంబు కడుభయం
రంత్రెయ్యుండె. తననుదాకిన దుశ్శాసనుని సాంబుఁడు విశేషంబు
లమించి వికల్పబుద్ధిఁగవిసి సారథిఁజంపె. తెప్పరిల్లిన దుష్ప
తుఁడు భయంబునఁ దీవరకళాలంబు మునువసాంబునిఁ జే

మహావను సుక నితర బాణంబున మెవ్వ నేసె. పాంబుని తమ్ముం
 కను పారబుడు వికర్ణుండా! పారధింశూర్చిన వాడును రోమ
 ప్రారితమానముండై పాంబుని సుకప్రూర బాణంబుననొంచి హ
 మంబులశూర్చి శీతనంబునురాల్చె. నురసదీమానుండు హరి
 తూర్వజుడుని, పాత్యుని భీముడును, ద్రోణుండు కృతవర్మను,
 కర్ణుడనికుడ్డుంచారి. అనికుడ్డుండు బకధ్వంసచాటంబు ఖండిం
 చి. బలరాముండు భీముని రథాంగంబులశూర్చె. పాత్యు
 మాతని శీతనంబును శూర్చె. అర్జును భీముండు రాద్రమూ
 ర్తియై ఛండభాష్కరునికంఠమొందిపడుచుకండినముఖంబుబలిల
 కడలుగొల్పి భీకరంబుగ నదాదండబును గిరిగిర్మొదలవ్వచు
 ఖముతర వేగంబున నేగి హలాఘాధుని తేడునుగ్గొనరించె. సీరియు
 బాదచారియై ముకుతనయు సంజారంబావర్చి గ్రోధావప్తంభ
 మునఁ బలుదేరుల మహాదీకుండగ నవ్వసాదికనుగొని రో
 మావేళంబున ధృష్టద్యుమ్నాదులు తోడరానాక జేరీలునకు
 కిగవచ్చె. అంతయున్న భీష్మాదులు విశ్వంజెల్ల వడంక
 రాత్తునునందుఁ జేరితరిచాలంబుగుప్పించుచుండిరి. ఆ కాళనంచా
 రులు విభ్రాంతి నొంద నుంభక్పాంచజవ్యారసంజావర్చియై దై
 వ్యధ్వంసి యుండుతేరి యొక్కనిమిసమున భీష్మాదులనొప్పించి
 యోయిక్షహిణిలంబును విలుకుమార్చె. అయ్యనపరింజుక
 మునుండు గర్జారవ కాటమీధుంబు చందంబున సింహవాదం
 బు జేసి జనద త్రంజువ్రూరించి కిర్ణగాంధారేయులఁ గయ్యంబు
 నుఁ బురికొల్పె. హలాఘాధుండు నుయోధుడు తమ్ములను
 మరచుని భీమునిఁ బిరుంగులంజేసివ రారాజుడుని తేరి యా

శోకవార్తవినిపించ నురరాజతనూభవ్రంజు రాజులును గజనిల
యెంబులును శోడరా మాలాయధుండాః. అతండును జంకి
మాలంబు చేర భావరి నుగ్గు చేయుచు రాజులను
నాకలకు జక్కాకుచుండెను. ప్రద్యుమ్నాని
ద్వారులు నాగలిశేలం ద్రిక్ష్యచు నేనామిధ్య
బువః భాదచారిష్టా భీమాద్భుతమైః బద్ధురిడుచున్న బల
ప్రేం గనుఁగొని వాయువేగంబున నాతనికిఁ బాదటగ
తేరి. అజగదేకవీరుండగు ఫల్గుమం జందవీగ్నియాపుతై గ
ట్టుచు మెక్క-పట్టున శరాసరిఁగొప్పించి వరువార్చురం దు
మాడె. అర్జునిగృహ్మణాత్పుడు నవ వండుఁజేరైకుల మా
బులఁగల వింద్ల మహాశుగంబులచే సంహరించి తేనొక్కర
బునెత్తుటకును కలదెత్తుటకును అవకాశము కలుగకుండున
కాననముదాయంబుచే గప్పిపైచె నీకలట్లుండ నీకుల వా
లంబ్రుండె. రథంబుల నుగ్గునుగ్గుపేసె. సారథుల నేలపైఁబ
ద్రోసె. అది గన్గొని యుద్ధమందు శోద్దోధ నేతెంచి కృ
పించాఁ. అవ్యదక్కిరీటియు శౌరియు దించిన మధ్యరంబు
నాకరికాకదు దీసిపోఁ జేసాంబుల వాడికిలీముఖంబుల
నావ్యంజేసి కొనుచు వారుణంబుగఁజోరిరి. అట్లు వారియ
దును భువంబును ముచ్చేరంబున రామికావసులట్లు. నాలు
రంబులు మెఱయఁజోదుచుండ దింగిలివ యుదుపార్శ్వ
లోని వీరులును వాయుకులట్లై యూర్పుచు భీకరవమరం బా
త్మియండిరి. శిక్రవేనుండు ముదివృద్ధు గాస్త్రాకునిపై క
డరించ నది యాతని వక్షస్థలంబునఁదాఁ. నెత్తుడుగ్రుక్క

అందు నేలంజూరె. అదిగని యాతని కుమారుడైనసోమ
త్తుఁ దుగ్రమూర్తియై యుగ నేను వివృతంజేరి యాతని కల
తే. అంత నచ్చేరితామఁడు నూలుకూపుల సోమదత్తుఁడై
నిలిప నాతండు మది నెంచకఁ బడుగువంటియొక మార్గణాలున
వీరుంజూలగేసె. మత్స్యనాయకుండగు విరటుండుద్ధవునిచే
కుంపఁబడియె. తీవఁ బాంచాలవతి కృష్ణుడై సింహనాదం
నర్చి కత్త్రువరంజరలుద్ధవునిఁజైబలిచి తుదకు శక్తినివదలె.
నవ్వాదితాకుడున కుద్ధవుండు ధరణి జలిలంబడి యునుకు
ంబాసె. అంత నక్రూరుం డడిలుచు నాతని హుటకొంబులం
బాడ్చి పారధిండునిమి ష్ట్రేచావంబులఁ బుడమిఁబడవైచి
కర్ణచంద్రికాణంబున నవ్వాంచాలవతి మూర్ధంబుఁజ్రమించి
నిహనాదంబొనర్చె. అరవంబువిని శేఖండి మహారోషముతో
నెవరక గమనంబున నేరెంచి కటు విశిఖంబులం గప్పి
నాతని ఖండింజె.

ప్రాద్యుగంకుటచే నిరుపార్వ్యంబుల నాదుడు లోకు
లించి నిజస్కంధా వారంబులకుఁ బని మజ్జన భోజనాదులు
లిసి ముఖైయొందిరి. పాతులైన వారిందలంచుకొని ముఖం
బులు వైరంబు పొచ్చ నెక్కుదెక్కుడు సూర్యోదయింబగునా
తని కణకుకూహల చిత్తులై యొందిరి.

అట్లు భమిరంబు వదియాటు దినములుబరిగె. పాంశవ
కర్ణంబున భీష్మద్రోణ కృపాశ్వత్థామ కర్ణభూరిశ్రవులును,
మధిష్ఠిర భీమాదున కకుల భమాదేవ దుర్యోధన మక్కానకు
లను, శేఖండి ధృవద్యుమ్నలును, కలుగండును, మత్తనా

ందును, యాభానుస్యందును, భువోర్క చ
 ధ్వంధవ వింశానుబిందులును, నీలనువక్షిణ పాంశ్య యవవశేక
 ములును, ఇతుర్దనుండును, ఇతుర్క్షోహిణీ బలంబులుండక్కఱ
 దక్కిన బలంబులతోడ బాహ్నికాదులు మడిసిరి. యాదవ
 బలంబున రామశ్శుక్ల పాశ్యగనులును, బ్రహ్మశ్మి పాంబహ
 కణ బాహుధేష్ట బృహద్యాను బానుదేవదీప్తిమదయిగాది
 శ్శుక్లకుమార వర్గంబును, నదితుర్ద శశితాన కృశివిర్మలును,
 తక్షోహిణీ ద్వయంబునుదక్కఱ దక్కిన సైన్యంబులతోడం
 బాడ మధ్వవాదులు మడిసిరి.

పదునదిమందనవాండు ప్రభాతనమయంబునఁ బార్థుడు
 మిల్కాంచి కాగోచిరంబులం దీక్ష్మణిని గురుకృపాశ్వత్థాను
 ముధిష్ఠిర దుర్యోధన క్షాది యాధ ఏక నిమిశం జైయున్న
 గంగావందనునింగాంచి యితిని యమమిరి'మదితానమంబునఁ
 బాహ్నుండి యిట్లనియె.

|| అనఘా నేడిద్విధమున

మొవదీర్వఁగవలయు వండు మురపైదిఁ గుం

డివ కలి దళలునదక యం

డ నుపాయము రలుచి చెప్పఁదా వెరవడరన్.

భీష్ముడు—అర్జునా! శకటాశ్వురిగా పూహముంబన్ని
 వతుర్మను నందు చాతము.

అర్జునుఁ డొని పెదలి పకలసైన్యంబులఁ గట్టాయ
 పంజైక రథారోహణంబు గావించి క్షిరవంబు నెఱయె.

విజయభేరి స్పృహంగ శంఖకావాళాది వాద్యములు మెలయి యుద్ధభూమికిం బోయిరంత.

అర్జునుడు శిశూకారంబుగ మోహరంబువన్ని చాల్చి లోనంతరప్ర్యాహంబుగాఁ నద్వప్ర్యాహంబు నెవకట్టి దాని మధ్యప్రదేశంబున నూచీప్ర్యాహంబు నిర్మించి యద్వానిమూల స్థానంబునఁ బతుర్థమనుచు ముఖద్వారంబునఁ గేశయ వంచకంబును, పిఱుంద ముడక్కిఁబుడును, పశ్చాద్భాగంబున నక్షోహిణీలంబు మున్నుడుగొని నకుల నహదేవ నహితంబు యుధిష్ఠిరుండును దగ్గూచి మూలస్థానంబునఁ బతుర్థమనుచును నతని చుట్టును గురుకృపాశ్వత్థామాదులును నియమింపబడిరి. అర్జునుండును గాంగేయుండును వృకోదరుండును భూవిశ్రవాదులుసింహనాదంబొనర్చుచు శంఖంబులుబూరించుచు నప్పెరి మొగ్గరంబువకు ముందటఁబలిచియుండిరి. యాదవసేనులును వద్దానింకొంచి సిరిహినాదం బొనర్చుచు నిజశంఖంబులుబూరించుచు నతిరయంబునింజని యర్జునుఁడైశ్యంబునుంచాకిన నిరవాగులుంగలసి నచాతులుఁబచాతులు, రథంబులురథంబులును దురంగంబులు దురంగంబులును, ఘోరంబుగాఁ బోర దోడంగ. ధృష్టద్యుమ్నుఁడును దేశికానుండునునత్యుగ్రంబున పోరుచుండిరి. ఇతరుల రథంబులు నెలంగూల ముట్టియుద్ధంబునకు గడంగిరి. మీఁజిన లలగర్వంబుల ధృష్టద్యుమ్నుఁడతని మర్దించె. అది గనుంగొని కృతవర్మ ద్రుపద భూపానుకునించాగి. కృతవర్మ సారథిం గోల్పోయినవాఁడై సాధ్యమును స్వయముగ నెల్పుచుఁ బాంచాల విభుకుమాదుల

మూర్ఖులొప్పునఁ బాలమునఁ దాళ మెక బాగుంటు నేనె. అప్పుడు
 శిఖండి యాత్రంబునఁ గృతవర్మఁ దాకి యాతవిశేషన చుట్ట
 చామరకీటాబుల నేలంజూల్చె. పదంబు కృతవర్మ శిరమున
 ద్రుంచె. దీన నానశ్చిగ్రహణుడు కురమీరిన యాగ్రహంబు
 పహించి విష్యవృప్తివిక్రమ బాణవర్షంబును గురిపించె. అట్టి
 నుడును గాటుపేతు లాడించుకొనుట కనబాకి ములేనట్లు
 కృష్ణుని బాణపముద్రలున ముంచె. బలభద్రుండు భీముని
 దలచడిన నవ్వాయుపుత్రుఁ దాతని విష్ణుమనఁపించె. వెంట
 యారేడు భూమికి లంఘించి భీమునిరథంబును హయంబును
 గిరగిరండ్రిపై నేలపైఁజొచ్చె. మాదుతార్మకాడు స్రోధుండు
 తననిండునుగట్టిని ప్రకటించుచు నురలబ్ధురమంద గద
 హలధరువక్షాబునఁ జొచ్చె. ఇరలోఁ ద్రిపురాంతకుండ
 ఫాలాక్షుఁడోయని మాధవుం దాచుకున్నండమంచాకె. అట్టి
 విడిచిచి యరుమండంబుఁజేరి హరించుకొనినె. రోషంబున
 హరిహరాయుధు లిరువురు నరుని యురంబును నొసటకు
 గాఢంబుగఁదాకునట్లు నారావంబులేయి వాసవి యవుచుగట్టి
 రోషంబున రాకుకృష్ణులపై నమ్మోహనాస్త్రంబు నేసె. న
 రిరువురును మూర్ఖులైందిరి. దారకుడు పర్వమహిఁడుఁ దో
 వారలంగొంపొయె. వెంటనే యనికుడ్డుచేసెది. సవ్యా
 భవ్యంబుగ ధునబాణపుంజంబుల కేత్రమండలిపై విసర
 లయ్యెనసరంబున భూరిశ్రేష్ఠఁ జల్లెడలఁ దానయై విహరించు
 యన్న హరిహ్రుఁ దాయఁజోవుచుండ వ్యకోదరుండు హరించి
 రోషరక్తాక్షుడై మహాట్టహాసంబున వచ్చితిని కక్షస్థంబు

మగుల గదా దండంబు విసరె. దానవారంబు త్రెళ్లకుండఁ
టచే హరిహరతుని మగుడంగడిసి వ్యకోదరుండు శిరముఁ దెగ
నేసె. అట్లునిడుద్దం జంటి సింహనాదంబుఁ జేసి పరోవిరంబుఁ
గలంచు గంధసింధురంబట్లు యాదవపైవ్యంబుఁజొచ్చి గదం
ద్రుక్కుచు పర్యంబును వీనుగుల మయంబొనర్చుచుండె. మా
యండు సూనుడు ముడయులెఱింగి కనుఁగొనల నీకునింది
ధైర్యమునహించి పడముడించాకె. వీనుగులవంటి బాణంబు
లనిలంబుగ నేయ నారండుఁగ్రుండై గదాదండంబును పక్ష
భ్రులంబున కుకులక్షించిచేయ నద్వికుండు పాలి త్రుటిలో
తుట్కొంది విలయకాలుండునోరె విజృంభించి భీముని
మూర్చాక్రాంతు మెరర్చె. ఇంతలో నారని ధృవైద్యుఁడు
తెనుగొని పుంభారుపుంభంబులుగ నిశితశరవరంకరణ
బుటె. అట్లా దండముగలికుపుకొండొరులపై నిష్ఠురకాండం
బుల నిగిడించుకొనిరి. తుదకు ధృవైద్యుఁడు ప్రమృదుని
శిరంబును హరించి సింహనాదంబొనర్చె. అంత వయ్యాదవ
పైవ్యంబు పైవ్యంబునొంది నెల్లెడలం గలియఁజూచునద హంబ
హరిదాదులు రథసంబున నండుఁ జేరిరి. ఉభయపైవ్యంబుల
కును బోరు ఘోరంబయ్యె.

అర్జునుండు దివ్యశిరంబుల వారి పంథించి యారథికుల
వరివిదిత్రముగఁ ద్రుంచి హరికుమారుల విశ్లేషంబుగా వధి
యించె. దుర్యోధనవ్రతులు హత శేషులంబును జరిగిరి.

ఇటరామకృష్ణులు సార్వకీచారకులు నేయు శిశిరో
చారంబులవలన మూర్ఛంజేటి హరంబులైన తురగకుంబు

లులను, మగ్గుమగ్గున రక్షావలను, చెల్లికపైన్యానికంటును
 మిగిలిన కుమారవర్గంబునుం గలిగి నిర్మానుష్యంబైన యాత్మ
 ధ్వంసంబుం బావి శోకవ్యాకుల చిత్తులైరి. అంతవాక్పిష్టుండు
 ధ్వంసమార్తాంసుని నోలె బాడనశక్త్యంతైన భీకరావనం
 బతో నిలకొనకాలంబువంబోడము విష్ణులింగంబులట్లు కనుల
 నంది రోహిణి కణంబు లురలఁ గల్పారణాలనుండలి మేళా
 త్రుంబట్లు గుణారావంబోవర్పుచు శత్రువులుతల్లడిల్లువట్లు నాం
 జనవ్యంబొత్తి రామసాత్యకు లిరువంకలరాగ నెడఁజె. వచ్చువా
 నుత్పరిచై భీష్మాదులు విజయంబులఁ బురికొల్పిరి. అముత్స
 వును నిండునకు ప్రభాయభంబునఁ బర్యరంబులఁ దరిగివట్లు
 సంకరయాధంబులఁగూర్చిరి. తురింగంబులఁ దునిమిరి. రథికుల
 లంకంబు లవలీలగ నులిరు వైచిరి. చెరుగాలి వృక్షపుష్పలంబులు
 నాల్పవిధంబున బచాతుల శిరంబుల నెగ్గఁగొట్టుచుండిరి.
 మనలాయుధంబు భీష్ముని నొవ్వంజేసె. భీమునిండ్లోనె. అట్లు
 నునిమోడె. పైడింబునభద్రదూరించె. మురహారుడు గొడుగుల
 నొడుచుచు నిదంబులఁగూల్పుచు రథంబులఁబొడిపొడిసేయుచుఁ
 బుట్టుచు యోధులంబరిమాన్చుకుండె. అట్లునుండు కోపోద్దీప్తి
 మానసుండై రామసాత్యకులతోఁ బెనంగుచున్నయెడఁ బా
 నెవ్వాటవుల దహించజేసిరినను మర్త్యాహంబునఁ జల్లారిన
 రోహిణి తోఁ గృష్ణుడు ముగ్ధరంబు గదియింబోపుచుండె.
 మృదులదగ్గింప నెవ్వరవయల నంబగమింగిచ్చి నిశ్చేష్టికుల
 నప్రహరించాటిసూచిప్రహంబుఁ బ్రవేశించె. అట నడుగుద
 క శోకయాదుల నిశిత శరావనంబులవంచె. పారలంగదలి

వసువదనుసమ్మీలుం దద్దంబునచ్చె. వచ్చిన యాశనినోకత రావ
 నంబునఁ జచ్చినయట్లుండఁజేసె. అంతధర్మవందనుండుమి గవ
 లును చారస్మిల్లిది. వారల బాణసముదాయంబులనొవ్వఁజేసి
 కచ్చుర్యసాంబుఁ జేరి పాంచజన్యంబాతై. అటఁగలపైవ్యము
 కృష్ణునిం గాంచి బెల్కురింగన్న మృగంబులువోరఁ జెడఁచును
 లఁ బాంచవమధ్యముండు గాంచి కుండినేశ్వరుండు చచ్చ
 నేమోయును భయంబునఁ దనతోఁ జోడుదున్న పాత్యికి నీరప
 లుల నటవదలి రయంబునవందేగి పైవ్యంబునుంబురికొల్పి గ
 గజవడంతులన్న చతుర్థన జననాథుని చెక్కుజలది కృష్ణునిం
 గవిసె. ఇంతలో రాముండును పాత్యికియఁ గృష్ణుఁడేరవచ్చి
 అనయంబునకు ధీమానియోధవీరులుకూడ వవ్యసానించేరి
 పాత్యికిధృష్టమృష్ణులు సింగింబులభంగి నాక్యును వివిధగ
 లఁజోనుచుండిరి ద్వివగమనంబునఁ జేరువటునటు ల
 తెంచుచు గజంబులక్రమంచుడు యోధుల సుగ్రుసేయు
 రణశీలి యువ ద్విచున్న రామునికి ఘట
 త్కమం దద్దవడియె. వానితురంగంబుల వధించి పైకు
 జోడండంబు విడిచి హులులును వినరిన నానైటుచెక్కువకు
 దగుల నారెండు చరించిన మివంబున వీడుచున్న చలంబు
 నూడఁ బాటెంతకఁ దండ్రితేరువదొడింప నారెండుజేరి. అట
 గృష్ణుఁ డచ్చతుర్థనుఁ జేరఁచాగ ధనంబయుండు జేదదత్తం
 పూరించి సారవంతంబును సాయకంబున చారకు నొవ్వనేర్ప
 హయమ్ములఁజూర్చె. చాకఁ గృష్ణుడికుగలోబడుండై యప
 దువైవాగ్నేయాస్త్రంబుఁ బ్రయోగించె. అయ్యది యగి

వ్యభిచారము గ్రహించు బహువిధములైనవృత్తులు భిన్నభిన్నం
లైన యనుయాయులకుఁచుకొనితనం జెడచిపోయె. అర్జునుడు
పొలిచి యద్దానిపై వాకుఁగాత్తుంటున్నయోగించె. లోకం
ంతయు తిమిరమియ్యుంబయ్యె. వనవాతుఁడయ్యెడి వారిం
యోమొనుంబగు వాయువాత్మ్యంబుంబయ్యె. త్కిండు యద్దు
లందు తన్ని వారణమునకై వాగాత్తుంటేసె. గోవిందుడద్దాని
యొలుక బాప గాకుడాత్తుంటేసె. అర్జునుడు దానిని
వెల్లడ బాణంబునఁ దుత్తునియలుఁచి నె. తుదకు యాదవనాయ
కుడలిగి బ్రహ్మాత్మ్యమునువడలె. ప్రతికరములేకుండె షల్లు
యందు వా బ్రహ్మాత్మ్యంబునే యభియంత్రించివదిలె. అదిరెండు
కు గొంఁదొకతడవు బోరాడి యులదేవతలొక్కరింబునొందఁ
చుమకులొను కాంతనుయ్యె.

అంత నుక్కుమృదగ భిన్నాదులు చుట్టుముట్టికృష్ణు
లైనఁ గ్రూరవారాచాలులుఁ జొనిపిరి. అతడును ఇరింతక
రివ్యులవంటి బాణములచేవారల నివ్వెరగందఁజేసె. నైదులు
ముప్పిరిగొన్న బలంబునఁ గృష్ణునిసారధిని తురంగంబులకు
గాఢముగ నున్వేరితీసిరి. కృష్ణుండఁ ప్రళయకాలుండై ఘోర
తీరంబుఁ జేటాని యుధిష్ఠిరుడక్క నెల్లవారినిం తుడి
చివచ్చుచుండఁచె.

గీ మమ్ముదిమ్మును నేకమైమంటలెగయ
జక్రమేతరఁగాఁజూచి నివ్వసాది
యెన్నయత్నంబులన్నియు నుడిగి యాద
తుర్గమనిఁ దనవెతుకకుఁ ద్రోచినిలిచె.

అట్లే తెంచిన చక్రము కుండినభూవాధువకడ్డను నిలిచి
గాండినిని హరించి చతుర్థుని కంకంబుఁడునియె.

చ! నరునిధిరంబు శీత వివాహక శీతన చక్రదైత్యసం
హరపరమాత్మ మాధవమురారి పరోహపాత్రసే

ధరధర యిందిరారమునా చానవనైరి యటంచుఁబలుకు

ధరపై వ్రాలె వంకట నుదర్శన ముగ్రతమీట ప్రేరే

గాంగేయాదుల నెల్లర గీటడంచె. నిలింపాదులు భీ
ల్లిరి, నెత్తుటకు కాలునెడ మానవులయొక్కయు జంతువుల
యొక్కయు శిరంబులును మెడలును తొడలును అమ్ములును
యార్లంబులైన గొడుగులును శీతవంబులును నందుఁ గొట్టి
కొనిపోవుచుండె. తాడు దప్పు తనబలంబును స్వంబున
నుదర్శన నివృత్తంబుగట ధర్మనందనుఁ డెఱింగి మృతులై
గురుపితామహాత్మాది బంధుమిత్రమాత్యుల నానాదేశాగ్ర
రాజమ్యలంగనుంగొన రథంబుడిగ్గివచ్చి మహాశోకాకులసం
ప్రమానమందై గాంగేయుం గనుంగొని మూర్ఛఁజెందిగొం
తడవునకుండెలిసి కన్నీరుఁ గార్చుచు వారని పాదంబులపైఁబడి
నిలచించుచునిట్లనియె.

తే! 11 అనఘ స్వచ్ఛంద మరణుండ వవనిగెల్లు
మగలతెల్లను మగడనఁ బొగడ నెగడు

వరకురాముని గల్పిత భావములంజ
వైసనీపురు బారిసి తేమందు విధివి.

అంతనచ్చోటుఁగాని గురుకృపాశ్వాత్మామకర్ణ ముర్వోధ
వాదులంబాది "అయ్యో నేనెంతపాపాత్ముఁడను! వానిమి త్తం
మనఁగదా వీరెల్లకు గతజీవులైరి. ఈపాపంబునన్నెట్లు విడు
తుడర్చనచక్రరాజమా! మహాపాపాత్ముండవనియూ నన్ను స్పృ
శింపఁజెల్లక స్వార్థింజేరితివి?" అనిచింతించుచుఁ జెల్లంగఁ దల్ల
దిల్లుచుండఁ జరిమ్రుట నందుండి ముందటఁగిఁ బూరి
తకాల్పలంబును మాపంతులతోడఁ బీరుంగులై యేనుఁగులం
గాంచివిలపించుచు వచటభీమశేనుని గవలంబాంచి కూలఁబడి
యిట్లునుచు శోకింపఁజొడంగ. "తమ్ములారా! మీరం
దజిల్లుగుటవినిన తల్లియు వ్రాతడియు నేమగుదురు? పాపాన
బ్రౌదయుండనగుట నేదిట్లు విరిచియింటి.

సీ! ముర్వోధనుండు అధునిఁజేసి ముంతనా

నడియండి వచ్చినవాటి క

యమ్ములారా! నివాసమ్మునఁ గీడుచు

దకయందఁ దచ్చిన వాటిక

వనమధ్యమున హిడింబుని యొద్దమునకు వ్రా

ణములకుఁగొన్నట్టి వాటిపెంపు

నంతిపురజనులంత సంశోషింప

అనునిజంబినయట్టి భావపీఠ్య

మెద్దిధంబున మడఁగ నేదెదటికేగ

నేతెలుంగువదాగ నేదెదటనడఁగ

జామదేవభాషునిత్రాగ జాగదాన
వీణ జావీర జాజగత్పాతనయ

సీ॥ నకులభూదేవులార భండనకలిష్టు
లారపాండవ్యలక్ష్మీకుమారలార
పోయితిరె మించునేడు నాపొందుదివి
యంచువిలపించు నలుదిక్కులాలించు.

ఇవిధంబున నోడనంబుచేయుదుఁ గొన్నియనునం
నడిచినకుర్థకుం గనుఁగొని పుడమింబడియిట్లనియె. "కుండు
నాథా! నిష్టావగ్రుణితఁబూనిన యర్జునుడు నే నాయువు
స్మరణమున నిమ్మరక్తిచి తుదకుప్రణామము లర్పించె. కనుక
త్సందనకు నేను నిచ్చయోజకుండైన నిమ్మగ్రుణితము
జోతి. కంగడంబునకు నవయశముం గూర్చితి"

అంతనాదండంబడియన్న నది! కేలరంబు జగ్గలు
తచ్చరంబు తనయంతలంబున బెట్టుకొని యుమ్మరికం
కంబునకు నొప్పుసిరి పెద్దకాంబునకుఁ దెలిసినుంది నే
లనుండి కన్నులుగాఱు జూడఁబడియెద్దయిల్లనియె.

సీ॥ ద్రోణకావచమున ద్రువదఁదెచ్చినయట్టి
నిభజావిభవాలు నేడదంగ
నంగారవర్ణుని భంగపెట్టినయట్టి
నీ చివ్యశక్తివా నేడదంగ
చాదుగుత్సవ యంత్రంబేసిమించిన
నీకరావనదీప్తి నేడదంగ

కాంచారిపై నారీశాసకగర్విక

నీచిత్రమస్ఫూర్తి నేతవంకి

ఈ విరోధాన దైత్యులూకరింప

ఈ విరోధాన దైత్యులూకరింప

ఈ విరోధాన దైత్యులూకరింప

ఈ విరోధాన దైత్యులూకరింప

ఇట్లు కలుదిభంబుల వారనిం దలచిరలంది రోదనంబు
సేయఁజున్న నమ్మనినాథు దైత్యులకంటలు బలభక్తి
సాక్షులు నిది స్ఫూర్తినిపాలిం బని చిత్రభాటికి దప్పించి
కొని యెవ్వఁడో యొకఁ డింద్రనుకువాహనిం గద్దవకంకమున
నమ్మచున్నాడని తెల్పిరి.

స్వప్నము— సోదకులారా! అయ్యెచ్చనాథఁడుభక్తరాజు
మనమీ యాతని వోవాక్కురమురంకు.

అ స్త్రీసూర్యః గృహ్య చాశ్వసేవా మధ్యంబునఁ బడి
యొన్న చతురంగబలంబులకు యాదవవీరులం గనుఁగొనుచు
శోకవ్యాకులైత మున్నుఁడై పాండవబలంబుఁ దఱియఁ
జొపుచు సోదకులకు గాంగేయాది క్రమములఁ జొపుచు
పాదరియన్న పార్థులేరు వేరంజన యనునందనుడు శేరి
తవతోడనైచున్న విప్రమృగిరము యనునీరుని కథంబునై
నిది యశ్రుపూఁక లోచనంఁడై సారీశాసకములపై ప్రాచీ
నీనుండై యిట్లనియె.

౧) ఆఖలభూతవముడు కవీశ్వరదాయకుం

దంబులలో న్నెత్తు దనుచుఁ బలుకు

మూలదత్తకుండ మాధవా నమః శ్రీ
కోటికృపించి వీరినూడ నంపు.

శ్రీ: తమ్ముడు రాజబంధుని చానివీగరి నిల్వలేక
కయ్యెనుంటగాదురకుగావునుచుఁజుతున్నందుల
నమ్మక నమ్మలేరెమెనుజ్జభుదంచుభుట్టివాని
క్రమ్యవకృపించితిఁగ్రామములేటి వాకునాధవా
అట్లనిన మమనందనునిఁ గృష్ణుఁడీల్లనియె.

ధర్మశక్తిరా! వీక్షయెనవాని ముక్కనిఁగోరుకాదుకు.
పుర్రీనితుమెనిచ్చెద.

ధర్మరాజు—దైత్యులరా! చతుర్థమనియ్యు మహా
ప్రసాదము.

కృష్ణుడు—హా! ఇదేటివెట్టి గురుశ్చర భీష్మయ
అను నిజబాదకులను సుయోధనాది విజయభవులను విడనాడి
యాతని గోరుటెటి న్యాయము?

ధర్మనందనుడు—నక్కవాదా! నాకందటి కంటి
నాతఁడే యొక్కవ. అతని నియ్యటయే నాకు బ్రహ్మజడ
మిచ్చింట్లు.

కృష్ణుఁడీల్లనియె.

శ్రీ: వెర్వహితదయావర పత్మనంధ
రాజపూరిత కడవద్ద రాజరవయ
కోధనాకార వీదిత్తకుద్ధికార్త
కాలమెచ్చితిఁ గుండినేక్యురునితోడ.

౪౧ తపించుగార మర్కట
 తపాత్మకులఁగాఁగ నుభయసేవలునిర్వహి
 తపాధిపకంఠరవా
 తేవల్లభు లార్చిలోన నివృతగండక

అది శ్రీకృష్ణచరమాత్మ వచించిన తోడనే పథంబుననుచు చచ్చుటయు బ్రతుకుటయు నెఱుంగక ప్రధమమై రంబునే మది నెంచి రోమాలునఁ గలియకడఁగొడర భర్త జూతు పాలభకుండును వారల నివారించి నలినాక్షు మహిమచేఁబరిగినకథాంశంబు విప్పిచెప్పిరి. పథలలోకాభ్యుత్థుడగు పుండరీకాక్షుని యీ గ్రహభావంబునకుఁ బురంజరాదిబృందాంకుల ముదావంద శంకభిత హృదయారవిండులై ప్రమావనర్థంబు నుడియించిరి. అంత నుయోధవాది ధార్తరాష్ట్రులును, యుధిష్ఠిరాది పాండవయులును, ద్రుపదవిరాటాది నానాధీశ్వరులును, గాంగేయాదులును వర్జితజీవునకుఁ గృత ప్రణామమైనిలిచిరి. విజ్ఞానవిధియగు దేవద్రుతుండు కృతాంతరి మైయారనియనతొరంబులెక్కిచు బహుభంకుల బ్రస్తుతించి అల్లువినుతించు పపురకుభాగవతుని యానవనాయకుండు మృదుమధురభాషణులుల నాదరించె. భర్తాంధుమర్కట వాది పథలరాజుల నుదితప్రకారంబుల సుభావించె. తిప్పవోయియన్న యిగ్గుడునిఁ జేరందీసి యాలింగనంబొనర్చి హృదయానందంబుగావించె. చరణంబుల నెఱిగిన చతుర్ముఖుని మన్నించె. అందున్న వారి నెల్లరఁ దనతోహృదయకుఁజనుదీరఁ

నోర. అట్లుజరిగినవారివెల్లఁ గృష్ణుండు బాహుళ్యమున నాకరి
చిరంబు.

|| అది కుకయోగింద్రుండ

య్యనివిషయరాజ్యమనునకుఁజయోగదత్త

ప్రీతివృత్తాంతము పాఠవ

మున నూతుఁడు కొనికాది మునులకుఁజెప్పె

నే నైదును చుట్టరికమును గురుసావమును పార్థము
ద్యజింది, యునుకులనని లెక్కింపక శరణాగతుని రక్షింపక
లింగిని యుద్ధులుని సానుర్ధ్వమును, ధర్మరాజు ధర్మబుద్ధియు
గర్వకాలంబున ధుర్లోభనాకుల పాశాద్రామును శ్రీకృష్ణు
చర్యము మహిమానులను మునివర్యులు నేధంసులఁగొ
యాడిరి. ఈ చిత్రభారతం బరివిచిత్రంబనిదిస్మరవృత్తయై

సంపూర్ణము.

CHAJ00005981 TEL

National Library

(క్రీ) చిల్ల శింకట ముచ్చారాయ శ్మశ్రాగంఠములు.

1 ముచ్చరముఖ. (నవల) 0.12

2 గంగారాయ. (నవల) 0.12

3 ముచ్చరముఖ ముచ్చరము. 0.10

(విడుదలకములపాటకము)

(క్రీ) శ్మశ్రాగంఠము

(క్రీ) శ్మశ్రాగంఠము

ముచ్చరముఖము. 0.12

(విడుదలకములపాటకము)

శాశ్వత శ్మశ్రాగంఠములు.

1 శాశ్వతముఖము (నవలము)

2 శ్మశ్రాగంఠము (నవల)

ముచ్చరముఖము—

పి. వి. రమణయ్య అందు నర్.